

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ
(190Σ-200Σ ΑΙΩΝΑΣ): ΓΕΝΙΚΗ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ

Η γενική σκιαγραφία του θέματος του Συμποσίου μας, «Λογοτεχνία και Λογοτέχνες της Λευκάδας, 190ς-20ός αι.», δεν είναι παρουσίαση ή υποτύπωση των επτά ανακοινώσεων, που θα ακολουθήσουν, από τις συναδέλφισσες και τους συναδέλφους. Η εισήγησή μου σκοπεύει να διευκρινίσει κάποιες παραμέτρους του θέματος και να παρουσιάσει μερικές από τις επιλογές που διαμόρφωσαν το οργανωτικό σχήμα του Συμποσίου μας, οι οποίες συζητήθηκαν και με τους συνέδρους, όταν ανέλαβαν τις ανακοινώσεις τους, αλλά και ταιριάζουν με τον χαρακτήρα των μικρών, θεματικών κυρίως Συμποσίων, που οργανώνουμε, η Εταιρεία μας, σε συνεργασία με το Πνευματικό Κέντρο, για 22 συνεχή καλοκαίρια στο πλαίσιο των Γιορτών Λόγου και Τέχνης (1996-2017).¹

Φυσικά οι όροι λογοτεχνία και λογοτέχνες μάς οδηγούν ταυτολογικά στην τέχνη του λόγου με εξέταση φιλολογική, ιστορική και αισθητική των δημιουργημάτων της. Κατ' αρχήν των γραπτών μνημείων, χωρίς να ξεχνάμε ότι υπάρχει και ο προφορικός λόγος με υψηλές λογοτεχνικές επιδόσεις και μεγάλο όγκο παραγωγής: δημοτικά τραγούδια, διηγήσεις, χρονικά, ενθυμήσεις, λαϊκοί ποιητές, πεζές και έμμετρες διηγήσεις (φυλλάδες, ριμάδες). Για τις δημιουργίες του προφορικού

1. Για την Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών και το έργο της, και ειδικότερα τα Συμπόσια στις Γιορτές Λόγου και Τέχνης, βλ. 1) Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Χρονικό 1970-2002*, επιμ. Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, Αθήνα 2002, σ. 120. 2) «Χρονικό της Εταιρείας 2002-2003», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*, τ. Θ' (2003), Αθήνα 2004, σ. 325-331. 3) «Χρονικό της Εταιρείας 2004-2005», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*, τ. Ι' (2004-2005), Αθήνα 2006, σ. 361-375. 4) «Χρονικό της Εταιρείας 2006-2008», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*, τ. ΙΑ' (2006-2008), Αθήνα 2009, σ. 269-284. 5) «Χρονικό της Εταιρείας 2009-2011», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*, τ. ΙΒ' (2009-2011), Αθήνα 2013, σ. 643-648. 6) «Χρονικό της Εταιρείας 2012-2016», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών*, τ. ΙΓ' (2012-2016), Αθήνα 2017, σ. 313-339 και στον διαδικτυακό της τόπο: www.lefkadika.gr.

λόγου αποφασίσαμε ότι δεν χωρούν στο Συμπόσιό μας, παρόλο που αισθανόμαστε θαυμασμό γι' αυτές, και από πλευράς καταγραφής και μελέτης είμαστε στη Λευκάδα σε σχετικά καλό επίπεδο. Αφήστε που οι ξένοι ειδικοί συνάδελφοι μας προκάλεσαν επαινώντας τα δημοτικά μας τραγούδια, ιδιαίτερα τα δημιουργήματα των γυναικών, τα μοιρολόγια, για να θυμηθώ την αναφορά του Γκυ (Μισέλ) Σονιέ, ενός από τους διαπρεπέστερους μελετητές του δημοτικού τραγουδιού: «Η Λευκάδα ανήκει στις ελληνικές περιοχές, όπου τα δημοτικά τραγούδια γενικά, και ειδικότερα τα μοιρολόγια –εννοώ τα καθιερωμένα θέματα από μοιρολόγια– είναι πολυάριθμα και προπαντός υψηλής ποιότητας. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην ανθολογία μου των *Μοιρολογιών* συμπεριέλαβα, χωρίς καμιά ευνοϊκή προκατάληψη υπέρ της Λευκάδας, μεγάλη ποσότητα από λευκαδίτικα κείμενα.»²

Για του λόγου το ασφαλές παραθέτω λίγους στίχους από το ανακάλημα της νέας γυναίκας, σε ένα κώδικα μυστικό και ερωτικό, προς τον νεκρό άντρα της:

– *Μάτια μου, γίνε σύγνεφο και δροσερός αγέρας
και γίνε σιγαλή βροχή κι έλα στα κεραμίδια...*³

και ακόμη την απάντηση της κούνιας του παιδιού στη χαροκαμένη μάνα:

– *Φύσηξ' αγέρας κι άνοιξε πόρτα και παραθύρια...
πήρε το φυλλοκάρδι σου και την ανασεμιά σου,
το πήρε και το πέταξε σα φύλλο στο ποτάμι.*⁴

Για παραπλήσιους λόγους αποκλείστηκαν και οι δημιουργίες της ρητορικής (πανηγυρικοί λόγοι, κηρύγματα, αλληλογραφίες), της φιλο-

2. *Μοιρολόγια Πόρου Λευκάδας*, καταγραφή, μελέτη, υπομνηματισμός Χριστόφορος Δ. Σκλαβενίτης, αφηγήτρια Ιωάννα Β. Μεταξά, πρόλογος Guy (Michel) Saunier, επιμέλεια Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2012, σ. 11. Βλ. και G. (M.) Saunier, «Τα λευκαδίτικα δημοτικά τραγούδια: Οι συλλογές Ι. Σταματέλου και Π. Κοντομίχης», *Πρακτικά ΙΓ' Συμποσίου Ο λαϊκός πολιτισμός της Λευκάδας και ο Πανταζής Κοντομίχης*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 11-13 Αυγούστου 2008, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2009, σ. 81-87. Guy Saunier, *Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια. Τα μοιρολόγια*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1999.

3. Πανταζής Κοντομίχης, *Δημοτικά Τραγούδια της Λευκάδας*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1985, σ. 162. Από το χωριό Εύγηρος.

4. *Μοιρολόγια Πόρου Λευκάδας*, ό.π., σ. 119.

σοφίας, της ιστορίας, της λαογραφίας και άλλων επιστημών, που έχουν επιμελημένη μορφή, που εκφράζει τη βούληση για δημιουργία έντεχνου λόγου, ώστε να μπορούν να θεωρηθούν λογοτεχνήματα.

Παρόλο που θεωρούμε ότι η Ιστορία της Λογοτεχνίας, ή άλλως λεγόμενη και Γραμματολογία, στη διευρυμένη της μορφή, περιλαμβάνει την Ιστορία της Παιδείας, του Πολιτισμού και φυσικά της Λογιοσύνης και εν μέρει της Εκπαίδευσης, τις αφήσαμε κι αυτές απέξω από το Συμπόσιό μας.

Όλες οι εξαιρέσεις που απαριθμήσαμε, μαζί με την εξαίρεση, για ευνόητους λόγους, των λογοτεχνών που ζουν και δημιουργούν, έγιναν για να αφοσιωθούμε στη Λογοτεχνία και τους λογοτέχνες της Λευκάδας των δύο περασμένων αιώνων, οι οποίοι γεννήθηκαν στη Λευκάδα και διαμορφώθηκαν εδώ στα χρόνια της παιδικής και νεανικής τους ελευθερίας και, αν ξενιτεύτηκαν, διατήρησαν την αναφορά στη Λευκάδα, περισσότερο ή λιγότερο φανερή και ανιχνεύσιμη στη ζωή και κυρίως στο έργο τους.

Φυσικά δεν θα κάνω καμιά αναφορά στο περίγραμμα της λευκαδίτικης και της επτανησιακής Ιστορίας των δύο αιώνων, καθώς θεωρώ ότι όλοι έχουμε μια σχάρα ιστορικών γνώσεων που θα υποδεχθεί και ό,τι γνωστό ή άγνωστο θα προσφέρουν τα κείμενα των ανακοινώσεων του Συμποσίου μας και ο διάλογος που θα ακολουθήσει. Νομίζω όμως ότι είναι απαραίτητο να θυμίσω κάποιους σταθμούς της εκπαίδευσης στα Ιόνια νησιά και στη συμβολή της στη διαμόρφωση της γλώσσας ή καλύτερα των γλωσσών που χρησιμοποιούνται στη Λογοτεχνία τον 19ο αιώνα.

Από τα χρόνια της Επτανήσου Πολιτείας οργανώνεται και θα διατηρηθεί με επεκτάσεις αλλά και με συρρικνώσεις, ένα σχολικό δίκτυο, ποτέ πλήρες, στοιχειώδους, αργότερα και μέσης εκπαίδευσης για τα αγόρια, ενώ από το 1824 θα ιδρυθεί η Ιόνιος Ακαδημία. Από το σύστημα αυτό θα μένουν απέξω πολλοί από τους γόνους των ανώτερων τάξεων, καθώς προτιμούν την οικοδιδασκαλία. Επίσης, θα μένουν απέξω τα περισσότερα αγόρια των λαϊκών τάξεων και των αγροτών, για τους γνωστούς λόγους. Να σημειώσω ότι η εκπαίδευση αυτή, με τις μεγάλες ελλείψεις σε μέσα και δασκάλους και τις ατέλειες του εκπαιδευτικού συστήματος, δεν είναι συμπληρωματική ή ελληνοτρόπη, αλλά ελληνική στον κορμό των μαθημάτων, με συμπληρωματικά μαθήματα κατά εποχή, ιταλικής, γαλλικής ή αγγλικής.

Η κυρίαρχη αναφορά της επτανησιακής εκπαίδευσης δεν ξεφεύγει από τους μέσους όρους της νεοελληνικής προεπαναστατικής ή μετε-

παναστασιακής εκπαίδευσης, παρόλο που θεσμοθετείται στα χρόνια της Επτανήσου Πολιτείας, στις αρχές του 19ου αιώνα. Αυτή η διαπίστωση είναι απαραίτητη για την κατανόηση της κυρίαρχης καθαρεύουσας γλωσσικής τάσης και στα Επτάνησα, και δεν οφείλεται μόνο στην ακτινοβολία των γλωσσικών επιλογών των λογίων του Γένους και αργότερα του εθνικού κέντρου, αλλά και στις κοινές μήτρες και στις επικοινωνίες που διαμόρφωναν την ενιαία εκπαιδευτική παράδοση. Ακριβώς στα Επτάνησα φαίνεται μεγαλύτερη η δύναμη αυτής της παράδοσης, καθώς άντεξε στην, πάντως υπερτιμημένη από τους μεταγενέστερους, δύναμη πίεσης των εκπροσώπων της Επτανησιακής Σχολής, για μια γλώσσα δημοτική που θα ξεκινούσε από τη μητρική και θα πλουτιζόταν από την ελληνική των αιώνων.

Αντίθετα, η καθαρεύουσα, όπως διαμορφώθηκε από τους λόγιους του Γένους και τη νομοθέτησε ο Αδαμάντιος Κοραής, ως μέση οδό, παραμερίζοντας τις ασθενικές φωνές των δημοτικιστών λογίων και πραγματευτάδων του ελλαδικού κυρίως χώρου, κάποιων Επτανησίων και λίγων Φαναριωτών, θεσμοθετήθηκε ως γλώσσα του εθνικού κέντρου με ροπή προς την αρχαϊζουσα.

Για τα Ιόνια νησιά, η επί αιώνες βενετική παρουσία είχε δημιουργήσει τους παιδευτικούς όρους, ιδίως στα ηγετικά στρώματα της κοινωνίας, ώστε να χρησιμοποιείται ως πρώτη γλώσσα η ιταλική, και πάντως περισσότερο από τη μητρική ελληνική, παρόλο που αυτή αποδείχτηκε ικανή στην ενσωμάτωση των ξενόγλωσσων, κυρίως ιταλικών, όρων που ήταν απαραίτητοι στις σχέσεις και στις συναλλαγές της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής ζωής.

Τα εθνοτικά προτάγματα των Γάλλων Δημοκρατικών στα Επτάνησα του 1797 δεν εγκαταλείφθηκαν ποτέ και οι Ιόνιοι, αλλά και οι κυρίαρχοι, προσπάθησαν έκτοτε να στηρίξουν την ελληνοφωνία και την ελληνογραφία, χωρίς σπουδαία αποτελέσματα, μπροστά στις ευκολίες της ιταλικής και τις εκλεπτύνσεις που της εξασφάλιζε η κουλτούρα της ιταλικής χερσονήσου με τη μεγάλη παραγωγή.

Η συμμετοχή των Ιονίων στο ιταλικό πολιτισμικό συνεχές προϋπέθετε τη συνέχιση των ουσιαστικών ιταλικών σπουδών μέσω της οικοδιδασκαλίας για τη στοιχειώδη και μέση εκπαίδευση, και τις σπουδές στα πανεπιστήμια της Ιταλίας. Όλοι αυτοί οι ιταλοσπουδασμένοι που γύριζαν στα Επτάνησα, θα συνέχιζαν την ιταλοφωνία, την ιταλογραφία και τις σχέσεις με την Ιταλία.

Το ενωτικό κίνημα, για να επιτύχει τον σκοπό, που δεν βρίσκω συντομότερη διατύπωση γι' αυτόν από εκείνη του Αριστοτέλη Βαλαω-

ρίτη το 1862, «έχομεν ανάγκη εθνότητος, έχομεν ανάγκη μέλλοντος», οδήγησε όλες τις παραμέτρους του προβλήματος σε έναν τελεσφόρο συμβιβασμό. Για το πρόβλημα της γλώσσας που εξετάσαμε, οι χαμένοι ήταν οι ιταλόφωνοι και οι ιταλογράφοι, καθώς είχαν μείνει για πενήντα χρόνια χωρίς πολιτικό και ιδεολογικό κέντρο, με μόνο στήριγμα το ιταλικό πολιτισμικό συνεχές, για το οποίο θρήνησαν λιγότερο από όσο άξιζε οι Επτανήσιοι και περισσότερο οι Ιταλοί με επικεφαλής τον Τομαζέο, που το θεώρησε κάτι σαν πατροκτονία. Για τους Άγγλους, που έχαναν χρόνο με τον χρόνο την πολιτική νομιμοποίηση στα Επτάνησα, η στήριξη της ιταλοφωνίας, ως αναχώματος στην ελληνοφωνία, ήταν πλέον θέμα δευτερεύον. Οι Επτανήσιοι, που χάρηκαν για την κατάκτηση της ελληνοφωνίας, δεν συνειδητοποιούσαν, πλην εξαιρέσεων, ότι η χαμένη μάχη για τη δημοτική γλώσσα κατά τις δεκαετίες του 1820 και του 1830, με το φαινόμενο της διγλωσσίας να είναι και επτανησιακό, τους έβαζε σύμφωνους στον κύκλο του οξύτερου εθνικού γλωσσικού ζητήματος: στην καθαρεύουσα που γινόταν χρόνο με τον χρόνο όλο και πιο αρχαϊζουσα και πάντα αντίπαλη με τη δημοτική.⁵

Στη Λευκάδα το εθνικό γλωσσικό ζήτημα είχε κιόλας καταξιωμένους τους αντιπροσώπους του: οι Ζαμπέλιοι με την καθαρεύουσα-αρχαϊζουσα, ο Βαλαωρίτης και ο κύκλος του με τη δημοτική. Υπήρχε και ο ιταλόφωνος και ιταλογράφος Άγγελος Φίλιππου Καλκάνης (1829-1896), που δημοσίευε τουλάχιστον ως το 1875 πολλά από τα έργα του στα ιταλικά, φροντίζοντας και για τη μετάφρασή τους στα ελληνικά από επτανησίους μεταφραστές και για την έκδοσή τους, έτσι για να θυμάται η επτανησιακή κοινωνία το ιταλικό πολιτισμικό συνεχές.

Οι απαριθμήσεις των λευκαδίων λογίων από τον 16ο ως τον 20ό αιώνα από τους λευκαδίους ιστορικούς, με τελευταίο και πληρέστερο τον Πάνο Γ. Ροντογιάννη (1911-1996), αλλά και οι έρευνες και οι προσεγγίσεις των νεότερων μας προσφέρουν ένα μεγάλο κατάλογο λογίων και δημοσιολόγων, συχνά με λίγα και κάποτε ανασφαλή στοιχεία. Κάποιοι από αυτούς έγραψαν κείμενα που είναι ή θα μπορούσαν να θεωρηθούν λογοτεχνήματα. Τους αξίζουν σίγουρα ιδιαίτερες μελέτες, δύσκολες εξ αιτίας της λειψής και κακής διατήρησης των πηγών, αλλά απαραίτητες αν θέλουμε να πυκνώσουμε το δίκτυο των γνώσεών μας και να ανιχνεύ-

5. Οι θέσεις αυτές έχουν διατυπωθεί πληρέστερα και τεκμηριωμένα στη μελέτη μου: «Η εθνική ιδεολογία και η επτανησιακή ελληνοφωνία», *Πρακτικά Θ' Πανιωνίου Συνεδρίου, Παξοί, 26-30 Μαΐου 2010*, τ. Β', Εταιρεία Παξινών Μελετών, Παξοί 2014, σ. 354-368.

σουμε τους δείκτες των μέσων όρων που οδηγούν στην κατανόηση των συνειδήσεων, των νοοτροπιών και των συμπεριφορών στη λευκαδίτικη κοινωνία.⁶

Για να έχουμε κάποιο πλαίσιο αναφοράς στις επτά θεματικές ενότητες-ανακοινώσεις του Συμποσίου μας, καταρτίσαμε ένα κατάλογο 35 λογοτεχνών, στον οποίο τρεις είναι γυναίκες. Από αυτούς μόνο ένας, ο Ιωάννης Ζαμπέλιος, γεννήθηκε επί βενετοκρατίας (1787), 13 γεννήθηκαν επί αγγλοκρατίας (1815-1861) και 21 γεννήθηκαν μετά την Ένωση με την Ελλάδα (1874-1935). Η κατανομή κατά αιώνες (1 τον 18ο, 25 τον 19ο και 9 τον 20ό) δίνει παραμορφωτικά στοιχεία για τον 20ό αιώνα, καθώς στον κατάλόγό μας δεν συμπεριλαμβάνονται ζώντες λογοτέχνες.⁷

Από τους 35 λογοτέχνες μας δεν είναι περισσότεροι από το ένα τρίτο εκείνοι που έζησαν στη Λευκάδα το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους. Η αποδημία και η εγκατάσταση σε ένα από τα αστικά κέντρα του ελληνισμού (Κέρκυρα, Κεφαλονιά, Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Δράμα, Καβάλα) ή του εξωτερικού (Οδησός, Λιβόρνο, Αλεξάνδρεια) αποδείχτηκε κυρίαρχος δρόμος για τις ανάγκες βελτίωσης των συνθηκών του βίου, της τοποθέτησης ή της μετάθεσης των δημοσίων υπαλλήλων, τις κοινοτικές φιλικές ή τις συγγενικές προσκλήσεις για μετανάστευση και εγκατάσταση.

Οι αποδημίες και οι μετεγκαταστάσεις παρείχαν ελπίδες στους λευκαδίους δημιουργούς ότι θα βρουν πνευματικά περιβάλλοντα που θα τους βοηθούσαν να διακριθούν στη λογοτεχνική τους προσπάθεια, ξεφεύγοντας από τους όρους που επέβαλλε η λευκαδική πραγματικότητα, την οποία σκιαγραφεί από τη Λευκάδα το 1818 ο Ιωάννης Ζαμπέλιος σε δύο επιστολές του προς τον Μιχαήλο Σικελιανό στην Κέρκυρα:

Αισθάνομαι και εις την αρμονίαν των στίχων μου και εις τα νοήματα, μίαν μεγάλην διαφοράν και μία εσωτερική ελπίς με σαίνει

6. Σπύρος Ι. Ασδραχάς, Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Η Λευκάδα και οι ιστορικοί της: Γενική σκιαγραφία», *Πρακτικά του Συνεδρίου Η Λευκάδα και οι ιστορικοί της 19ος-20ός αι., Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 5-7 Αυγούστου 2008*, Αθήνα 2009, σ. 15-46. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Ιστορώντας τη λογοσύνη και την εκπαίδευση», στο *ίδιο*, σ. 188-208.

7. Η θεματική του Συμποσίου, με τα ονόματα των 35 λογοτεχνών ενταγμένα στις ενότητες, τυπώνεται στο τέλος αυτής της ανακοίνωσης. Ως αναγνώστες των *Πρακτικών* του Συμποσίου μας μπορούμε να αναθεωρούμε τη θεματική του αντικειμένου του Συμποσίου καθώς και τον κατάλογο των λογοτεχνών ύστερα από διάλογο, δημόσιο ή ιδιωτικό, που ελπίζω να προκαλέσουν τα *Πρακτικά* του.

ότι δύναμαι μετά καιρόν και κόπον να φθάσω εις αυτό το μακρινόν φως της δόξης, το οποίον εγναντεύσας τόσον προθύμως ακολουθώ. Όμως... Άοι! αδελφέ, το να ζω εδώ, όπου βοσκήν δεν έχει η φαντασία μου, ου μόνον, αλλ' όπου κυκλούται από δυσάρεστα καθημερινά, και μάλλον έτι το να είμαι πτωχός και ελλιπής των αναγκαίων, είναι εμπόδια δεινότατα και είθε να μη με νικήσωσι [...] εδώ, όπου μήτε ύλην ευρίσκω, και περιγελώμαι ότι στιχοποιώ, μήτε φίλον έχω να συναλλάζω τους στοχασμούς μου ουδένα· και μα την φιλίαν μας η μοναξιά μου είναι φρικώδης και η χρεία εις εμέ να έχω σιμά ένα φίλον αυξάνει ημέραν την ημέραν· και συ εμακρύνθης και ακούω μεγαλώτατα την έλλειψιν.⁸

Ο Ιωάννης Ζαμπέλιος θα ζήσει στη Λευκάδα, όπου θα συνθέσει τις περισσότερες από τις δώδεκα τραγωδίες του ως το 1834, οπότε, λόγω προαγωγής στο δικαστικό σώμα, θα εγκατασταθεί στην Κέρκυρα ως τον θάνατό του (1856).

Περιοικτικότερο παράδειγμα, αλλά όχι αντιπροσωπευτικό, είναι ο γιος του Σπυρίδων Ζαμπέλιος (1815-1881), του οποίου οι φιλοσοφικές και ιστορικές αναζητήσεις, που αποτυπώθηκαν στα ιστοριονομικά του έργα και μεταγράφηκαν παράλληλα στα ιστορικά του μυθιστορήματα, πρέπει να συσχετιστούν με την ώρα που εμφανίζονται, όταν ακμάζει ο ευρωπαϊκός ιστορισμός, ενώ τα εθνολογικά επιχειρήματα δεν φαίνεται να επαρκούν για τη νομιμοποίηση του Νέου Ελληνισμού. Οι δρόμοι υπέρβασης αυτών των προβλημάτων οδηγούν τον Ζαμπέλιο να μετασχει στην ευρωπαϊκή παιδεία, με τις σπουδές, τις έρευνες σε αρχεία και βιβλιοθήκες, και τα ταξίδια του, αναζητώντας, μέσω μιας ιδιόρρυθμης πρόσληψης της φιλοσοφίας του Έγγελου τα ιστορικά σχήματα που του επέτρεψαν να ενοποιήσει τις εποχές της ελληνικής και της χριστιανικής παράδοσης.

Έτσι, ο Σπυρίδων Ζαμπέλιος μετείχε ως νέος στους κύκλους των διανοούμενων της Λευκάδας, αρχικά, όπου έγραψε και τα πρώτα του έργα· στους κύκλους της Κέρκυρας από το 1834, όπου συνέχισε τις συγγραφές του και τις ευρύτερες συνθέσεις του. Τέλος, αποφάσισε να

8. Γλυκερία Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου, «Περί το δραματικόν έργον του Ιω. Ζαμπελίου (Επτά ανέκδοτοι επιστολαί)», *Παρνασσός* 6 (1964), σ. 361-362 και ανάτυπο με ξεχωριστή σελιδαρίθμηση: Αθήνα 1964, σ. 15-16. Ιωάννης Ζαμπέλιος, Λευκάδα 17 Ιουλίου 1818 προς Μιχαήλο Σικελιανό, Κέρκυρα, στίχοι 46-53 και ο ίδιος, Λευκάδα, 8 Αυγούστου 1818 προς τον αυτόν, στίχοι 18-22.

εγκατασταθεί στο Λιβόρνο το 1870, όπου ολοκλήρωσε το έργο του και έκλεισε τον κύκλο της ζωής του.

Η πορεία του Σπυρίδωνος Ζαμπέλιου έδειχνε και το μέλλον της λευκαδίτικης πολιτισμικής ιστορίας και βέβαια των λογοτεχνών της, στον προχωρημένο 19ο αιώνα αλλά και τον 20ό, στους οποίους ανοίγονται οι δρόμοι του κόσμου: τα μεγάλα κέντρα του ελληνισμού, τα διεθνή κέντρα. Η λευκαδίτικη πολιτισμική ιστορία έπρεπε να παρακολουθεί από τότε και τα κατορθωμένα των τέκνων της, έξω από το νησί, το οποίο ακολουθεί αφομοιωτικούς δρόμους, στο πλαίσιο του ελληνικού κράτους και της ελληνικής κοινωνίας συνολικά: οι όποιες αντιστάσεις και διεκδικήσεις προνομιακών σχέσεων θα γίνουν στο όνομα της πολιτισμικής κληρονομιάς και της ακτινοβολίας των Λευκαδίων στην Αθήνα και στα άλλα κέντρα του ελληνισμού, ενώ η ζωή στο νησί θα ζωογονείται από την άμεση ή έμμεση παρουσία τους.

Ένα ικανοποιητικό απογραφικό έργο, σε όλες τις μορφές του λευκαδίτικου πολιτισμού, έχει πραγματοποιηθεί κατά τον 19ο και 20ό αιώνα, που ενέχει και την αφελέστερη ή σοβαρότερη προσπάθεια ερμηνείας των πολιτισμικών φαινομένων, καθώς η λευκαδίτικη λογιόσύνη, η οποία κυρίως τις πραγματοποίησε, είχε συνείδηση ότι με αυτόν τον τρόπο συμμετέχει στην πολιτισμική δημιουργία, οργανικά δεμένη κάθε φορά με τη μικρή κοινωνία του νησιού, το οποίο δέχτηκε εξ αιτίας της γεωγραφικής συνάφειας και των πολιτικών του τυχών, ωσμώσεις από τον περιβάλλοντα επτανησιακό χώρο και από κάποια στιγμή και ύστερα και από τον ελλαδικό. Και ακόμη προκλήσεις, που λάβαιναν απαντήσεις, συχνά ανώτερες από το επίπεδο της τοπικής κοινωνίας, καθώς τα υπερέχοντα μέλη της κατέφευγαν σε μια βίωση της ετερότητας και της φυγής προς κατευθύνσεις υπέρβασης και πρωτοπορίας: η λευκαδίτικη κοινωνία έδειξε κάποτε ότι ανέμενε αυτές τις πραγματώσεις και τις θαύμασε λυτρωτικά και κάποτε παραπληρωματικά, έστω και αν δεν τις κατανοούσε στο σύνολό τους.⁹

9. Η Χαραμόγλειος Ειδική Λευκαδική Βιβλιοθήκη του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Λευκάδας παραμένει κιβωτός του λευκαδίτικου πολιτισμού παρά τους χαλαρούς ρυθμούς πλουτισμού της μετά τον θάνατο του ιδρυτή της Αριστοτέλη Α. Χαραμόγλη (1919-2003) και την έλλειψη ηλεκτρονικής καταλογογράφησης. Χρήσιμο παραμένει το δημοσίευσμά μου: «Η πολιτισμική ιστορία της Λευκάδας μετά την Ένωση. Λευκαδίτικη πολιτισμική ιστορία 1864-2006. Επιλογή βιβλιογραφίας [αναγραφές 363]», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών – Σύλλογος Λευκαδίων Φοιτητών και Σπουδαστών Αττικής, Διεπιστημονική ημερίδα: Γνωριμία με τη Λευκάδα, Αθήνα 16 Απριλίου 2005 – Έκθεση

Οι δεσμοί με τα άλλα Επτάνησα, που ακολουθούν και αυτά ανάλογη αφομοιωτική πορεία, θα χαλαρώνουν και ο φόβος της ελλαδικής αφομοίωσης θα εκφράζεται με διαμαρτυρίες για τις ρυθμίσεις εκείνες, οι οποίες καταργούσαν ή αναμόρφωναν διοικητικά και οικονομικά προνόμια. Τις διαμαρτυρίες αυτές θα τις συνοδεύουν επιχειρήματα διαποτισμένα από ποικίλα ιδεολογήματα, ιστορικές ανακρίβειες και χρονικούς διασκελισμούς.¹⁰ Για να σημειώσουμε και ένα παράδειγμα από την εμπλοκή της Λογοτεχνίας σε αυτήν την ιδεολογική μάχη, θυμίζω τις ατέλειωτες συζητήσεις για την αξία του ποιητή Αριστοτέλη Βαλαωρίτη σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, και κάποτε τη συρρίκνωση της συζήτησης στο πλαίσιο της λευκαδίτικης διεκδικητικής ιδεολογίας, με τα ερωτήματα αν είναι εθνικός ποιητής, αν είναι 2ος με αμφισβητούμενο τον πρώτο ή 3ος, άντε 4ος, νεοέλληνας ποιητής, σε εποχές που ο ποιητικός κανόνας δεν είχε οριστεί και τα επιχειρήματα ήταν κυρίως δικανικά, όχι ερευνητικά, για την αναζήτηση της ποιητικής αξίας, αλλά αυτού που επιλέχθηκε ως ζητούμενο.

Ως προς το περιεχόμενο της λευκαδίτικης Λογοτεχνίας εύκολα μπορούμε να μεταφέρουμε τη μεγάλη τομή, που ισχύει για τη Νεοελληνική Λογοτεχνία, το 1880, για να ορίσουμε τις δύο μεγάλες περιόδους της. Από τον Ιωάννη Ζαμπέλιο με τα *Ανακρεοντικά* ποιήματά του (1817) και την πρώτη τραγωδία (1818) στον Σπυρίδωνα Ζαμπέλιο και τα μεσαιωνικού περιεχομένου ιστορικά του μυθιστορήματα, και από εκεί στον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη (που κινείται στο ίδιο ιδεολογικό πλαίσιο με τον Σπυρίδωνα Ζαμπέλιο). Στα έργα του για τους κλέφτες και τους αρματολούς και τους ήρωες του 1821, αλλά και για τον Φωτεινό,

Λευκαδίτικου βιβλίου. Στρογγυλό τραπέζι: Η Λευκάδα στο βιβλίο – Το βιβλίο στη Λευκάδα, Αθήνα 14 Οκτωβρίου 2005, Αθήνα 2006, σ. 19-67, του οποίου οι αναγραφές έχουν τώρα διπλασιαστεί με τις αδημοσίευτες προσθήκες αλλά και την ένταξη των δημοσιευμάτων 2007-2018. Αναθεωρημένα και συμπληρωμένα τμήματα αυτής της Βιβλιογραφίας για τη λευκαδίτικη Ιστορία και τη Λαογραφία τυπώθηκαν στο τέλος των αντίστοιχων Πρακτικών, που αναγράφονται στις υποσημειώσεις 6 και 2, αντίστοιχα, αυτής της ανακοίνωσης. Η βιβλιογραφία για τη Λογοτεχνία και τη Φιλολογία τυπώνεται εδώ, στο τέλος των Πρακτικών, με ξεχωριστό ευρετήριο κύριων ονομάτων.

10. Βλ. και Γιάννης Παπαθεοδώρου, «Επτανησιακή Σχολή: Η πορεία προς την ενσωμάτωση στο «εθνικό κέντρο», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά ΙΘ' Συμποσίου, Πολιτισμικές εκφράσεις της επτανησιακής ταυτότητας, 17ος-20ός αιώνας, Αφιέρωμα στα 150 χρόνια από την Ένωση, 1864-2014, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 8-9 Αυγούστου 2014, Αθήνα 2015, σ. 123-137.*

αγωνιστή κατά της φραγκικής ξενοκρατίας, και στα έργα των ποιητών και των πεζογράφων του κύκλου του, το εθνικό ζήτημα και η εθνική ιδεολογία κυριαρχεί: οι αγώνες για την ελευθερία, η νομιμοποίηση του εθνικού κράτους, η επικράτηση της ιδέας της εθνικής συνέχειας, η αποκατάσταση της εικόνας του Βυζαντίου, ο ελληνικός αλυτρωτισμός, όλα όσα θεωρήθηκαν εθνική ιδεολογία και ψηφίδες για την εθνική ταυτότητα κυριαρχούν στη ρομαντική λογοτεχνική του παραγωγή. Έμμεσα στον *Διάχο* και κυρίως στον *Φωτεινό* του ο Βαλαωρίτης προβάλλει τη σχέση των καλλιεργητών με τη γη και τους ιδιοκτήτες της, και ενισχύει τον αγώνα για την αλλαγή αυτών των σχέσεων υπέρ των καλλιεργητών, ως τελευταίο στάδιο για την απαλλαγή από τους φεουδαρχικούς μηχανισμούς που επέβαλαν ή ανέχτηκαν οι ξενοκρατίες. Ο λογοτεχνικός και ο πολιτικός κύκλος του Βαλαωρίτη, με την ηθική και υλική ενίσχυση του ποιητή, την επαύριο της Ένωσης, προχώρησε στη στήριξη της ανόδου των αστών της Λευκάδας στη δημοτική αρχή, σε συμμαχία με τα λαϊκά στρώματα και εναντίον των αρχόντων, παρουσιάζοντας με ενθουσιασμό και δημιουργώντας αιχμηρούς διαλόγους με επιχειρήματα και έμμετρα σατιρικά γυμνάσματα από τις σελίδες της εφημερίδας *Λευκάς* (1866-1869).¹¹

Για όλη αυτή τη λογοτεχνία ισχύουν οι διαπιστώσεις του ίδιου του Βαλαωρίτη, που πρέσβευε «ότι ο ποιητής όχι μόνον πρέπει να είναι πλασμένος εκ φύσεως τοιούτος αλλ' ότι πρέπει να ζη και εν μέσω ατμοσφαιρας δυναμένης να αφυπνίση και να αναπτύξη τον σπόρον ον φέρει εν τη καρδιά και όστις μένων ακαλλιέργητος ή θα απέβαινεν εντελώς στείρος ή θα απέδιδε καρπούς προσωρισμένους εις άφευκτον και ταχείαν σήψιν».¹²

Ο φίλος και κριτικός του Εμμανουήλ Ροΐδης υποστήριξε ότι ο Βαλαωρίτης «ζήσας εν ατυχεστάτη μεταβατική εποχή, ήτις ούτε ιδανικόν, ούτε καν γλώσσαν έχει, δεν ηδυνήθη να κληροδοτήσει ημίν εφάμιλλόν τι των [έργων του Βίκτορος Ουγκώ, παρότι] αναδεικνύεται πολλάκις, εν

11. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Η άνοδος των αστών της Λευκάδας στα χρόνια της Ένωσης», Βουλή των Ελλήνων – Ακαδημία Αθηνών, *Επιστημονικό Συνέδριο. Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα 1864-2004, Πρακτικά, τ. Α', Ιστορία*, Αθήνα 2005, σ. 455-464.

12. Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, Λευκάδα 3.11.1877, προς Εμμανουήλ Ροΐδη, Αθήνα: Αριστοτέλης Βαλαωρίτης βίος και έργα, τ. Α', Αθήνα 1907 [= 1908], σ. 217-218 = Αριστοτέλης Βαλαωρίτης Α' Βίος, επιστολές και πολιτικά κείμενα, φιλολογική επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, Νίκη Λυκούργου, Αθήνα 1981, σ. 190.

ατελεστέροις έργοις, ανώτερος κατά το αίσθημα». Δηλαδή έζησε στην εποχή της γενεάς του, που θεωρήθηκε τότε εποχή των νάνων, οι οποίοι ανάξια διαδέχτηκαν τη γενεά των ηρώων του 1821, γι' αυτό ο Βαλαωρίτης δεν μπόρεσε «να υμνήσει αισθήματα ζώντα εν πάση καρδία»¹³ λες και ο ποιητής μπορεί να απαιτήσει από την εποχή του να εμφορείται από ευγενικότερα και ηρωικότερα αισθήματα, τα οποία θα άξιζαν να τα υμνήσει. Εμείς μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι δεν έβρισκε στα έργα της γενεάς του υλικά κατάλληλα για να στηρίξει τις ιδεολογικές του επιλογές, καθώς ακολουθώντας την εποχή του δεν προσέγγιζε με ρεαλιστικό τρόπο τα μεγάλα προβλήματα και αδιέξοδα που συντρόφευαν από τη ίδρυσή του το ελλαδικό κρατίδιο και τις αδυναμίες της κοινωνίας του, καθώς πίστευε ότι έπρεπε να αντιμετωπιστούν με τον τρόπο των ηρώων, όταν αυτοί δεν υπήρχαν, όπως και οι προϋποθέσεις για τη δράση τους. Υπήρχε μόνο ένα διάχυτο αίσθημα απελπισίας.

Αντίθετα, αυτή η λογοτεχνία, σε θέματα του δυστυχούς αλλά ενδόξου παρελθόντος, φάνηκε χρήσιμη στη συγκρότηση των διαπιστευτηρίων των Ιόνιων νησιών προς το εθνικό κέντρο κατά την ώρα της κατάθεσης του αιτήματος για την Ένωση, πλουτίζοντας τον επτανησιακό φάκελο με τα ονόματα δύο μεγάλων για την εποχή τους ποιητών, του Ιωάννη Ζαμπέλιου και του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, που αναδείκνυαν στο έργο τους μορφές και έργα του παρελθόντος, στοιχεία γνήσιου πατριωτισμού και ελληνικής γλωσσικής καθαρότητας, σπουδαία όπλα και αντεπιχειρήματα στις κατηγορίες κατά των Επτανησίων ότι φράγκειαν κατά τις αλλεπάλληλες δυτικές κυριαρχίες.¹⁴

Όπως ο Βαλαωρίτης, έτσι και ο Άγγελος Σικελιανός (1884-1951) δεν έγραψε λέξη για την πόλη που γεννήθηκε και έζησε τα παιδικά, εφηβικά και νεανικά του χρόνια, και γνώρισε τη ζωή και τα προβλήματά της. Η Λευκάδα του είναι η Λευκάδα της θάλασσας και της υπαίθρου, των ανθρώπων της και κυρίως της μαγευτικής ομορφιάς της. Στον μεγάλο ποιητή χρωστάμε και τη λιτή παρουσίαση της εντοπιότητας και της συνεισφοράς της στη λογοτεχνική δημιουργία, αποκαθαρωμένη από υπερβολές και παρανοήσεις, καθώς αναγνωρίζει ότι «οι άνθρωποι κου-

13. Εμμανουήλ Ροΐδης, «Αριστοτέλης Βαλαωρίτης», *Εστία* 8 (1879), σ. 545-551 και ανάπτυπο σε 16ο σχήμα με δική του σελιδαρίθμηση (Ηλιού – Πολέμη 1879· 491). Βλ. πρόχειρα Εμμανουήλ Ροΐδης, *Άπαντα*, τ. Β', 1868-1879, φιλολογική επιμέλεια Άλκης Αγγέλου, Αθήνα 1978, σ. 419, 420.

14. Σκλαβενίτης, «Η εθνική ιδεολογία και η επτανησιακή ελληνοφωνία», *ό.π.*, σ. 363-369.

βαλάνε στις συλλογικές τους αποδημίες ή τις ατομικές τους μετακινήσεις εσωτερικά τοπία [καθώς είναι] δυναμικό σύστημα ανεξάντλητο ο τόπος» και εξειδίκευσε τη σκέψη του με την αναφορά του στη σχέση του με τη Λευκάδα:

Ποια σημασία μπορεί νάχει για τους άλλους να τους πω, πως είμαι γεννημένος στη Λευκάδα, αν δεν νιώσουμε πως ήδη το πληροφοριακό και τόσο απλό ετούτο για τους άλλους γεγονός, για τη δική μου συνείδηση έχει κάποια σημασία συνθετική και απόλυτη, που ξεκινώντας από τα πλέον απλά του δεδομένα, τοπικά και φυσικά, προεκτείνεται με μυθική ενάργεια και ενότητα, ώσπε τ' ακρότατα διαλεκτικά μου σύνορα απέναντι της ζωής; Γιατί δεν πρόκειται μονάχα, για παράδειγμα, πως δύο θεμελιώδεις τόνοι της ψυχής μου, ο Δωρισμός και το αίσθημα της πιο πλατιάς ελευθερίας καθρεφτίζονται στη φύση του νησιού μου, που ακουμπά από τόνα μέρος στην Ακαρνανία, κι από τ' άλλο έχει μπροστά του το Ιόνιο πέλαγο ανοιχτό ως τη Σικελία, πέλαγο που οι τρικυμίες του έχουνε κάτι ζωντανότερο κι από τις τρικυμίες του ωκεανού.¹⁵

Εμείς όμως δεν πρέπει να σταματάμε την ανάγνωση του ποιητή ως αυτό το σημείο που υμνούνται τα παιδικά του βιώματα, τα συντροφευμένα με το αίσθημα της πλατιάς ελευθερίας: η κατάκτηση του συστήματος σύλληψης του κόσμου και η μεταρσίωση των βιωμάτων στο κατορθωμένο σώμα του έργου τέχνης είναι αποτέλεσμα του ασταμάτητου αγώνα του δημιουργού. Τα λόγια είναι πάλι του ποιητή:

Χωρίς τώρα την πηγαία συμβολική διάρθρωση όλων ετούτων των στοιχείων, που έχει γίνει μέσα μου απ' τα παιδικά μου χρόνια, γύρα από το γεγονός πως είμαι γεννημένος στη Λευκάδα, διάρθρωση που μου προσφέρει έκτοτε μία υποτυπώδη ίσως, αλλά κατά βάθος και σωστή προοπτική της Μοίρας μου, ποια θάταν και για μένα, και για Σας, η σημασία αν είμαι γεννημένος στη Λευκάδα, ή όπου αλλού;¹⁶

15. Καριοφίλης Χ. Μητσάκης, «Άγγελος Σικελιανός, 1981», *Επίσημοι Λόγοι Πανεπιστημίου Αθηνών* 26 (1981-1982), Αθήνα 1983, σ. 162 [= Κάρολος Μητσάκης, «Άγγελος Σικελιανός: 2001», *Παν ο Μέγας. Μελέτες για τον Άγγελο Σικελιανό*, Αθήνα 2001, σ. 9-10]. Βλ. και Μιχαήλ Πασχάλης, «Η κατασκευή της ποιητικής ταυτότητας των Ιόνιων νησιών», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Πρακτικά 10^ο Συμποσίου, Πολιτισμικές εκφράσεις της επτανησιακής ταυτότητας, 17ος-20ός αιώνας*, ό.π., σ. 139-151.

16. Μητσάκης, ό.π.

Οι λογοτέχνες που γεννιούνται από τα χρόνια της Ένωσης και ύστερα (δεκαετία 1860), στοιχίζονται όλο και περισσότερο με τη Λογοτεχνία του εθνικού κέντρου, με μικρή αντιπροσώπευση στη γενιά του 1880 και μεγαλύτερη παρουσία και παραγωγή κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα και τον Μεσοπόλεμο, ενώ οι νεότεροι θα συνεχίσουν το έργο τους και κατά τις μεταγενέστερες χρονικές περιόδους ως την Μεταπολίτευση. Η κοινωνία και τα πάθη των ανθρώπων μπαίνουν στο κέντρο της παρατήρησης και της αναφοράς τους με ευνοημένες στις επιλογές τους την τοπική κοινωνία –αστική και αγροτική– κατά τις μεταβάσεις από την ηθογραφία και την αστική λαογραφία στην ψυχογραφία και τη λογοτεχνική αναπαράσταση των αλληπάλληλων κοινωνικών ανακατατάξεων και των μαζικών μετοικεσιών.

Μεγάλο μέρος της λευκαδίτικης λογοτεχνίας, μέσα από την ευθυμογραφία και τη σάτιρα, ανατέμνει τη συλλογική χαρακτηρισολογία και την ανθρωπολογία των Λευκαδίων, εκκινώντας από τη βαθιά γνώση της καθημερινής τοπικής μικροϊστορίας, την αγάπη και κάποτε τη μονοσήμαντη εξιδανίκευση του οικείου.

Οι λογοτέχνες της λευκαδίτικης διασποράς, αιώνιοι νοσταλγοί, μέτοικοι στην πρωτεύουσα και τα ελληνικά επαρχιακά κέντρα, αλλά και μετανάστες σε ξένες χώρες, δεν έχουν πρόβλημα επιλογής γλώσσας, αφού για τη λογοτεχνία έχει επιβληθεί η δημοτική, όσο γινόταν περισσότερο κοινή και χωρίς ιδιωματισμούς. Επίσης δεν έχουν πρόβλημα σχολής ή τεχνοτροπίας: καθένας οργανώνει τις αναζητήσεις και τις επιλογές του ανάλογα με την κατάρτιση, την ευαισθησία, την επικοινωνία με τους ομοτέχνους, τη βιωτή του και κρίνεται από το κατορθωμένο και δημοσιευμένο μέρος της δημιουργίας του, αλλά και τα ημιτελή και τα σχεδιαζόμενα έργα του, που κάποτε μοιάζουν δυνάμει ανώτερα των συντελεσμένων. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι λευκάδιοι λογοτέχνες εκκινούν από τις πλούσιες εμπειρίες της εντοπιότητας, δημιουργούν στα όρια της γενέτειρας ή ανοίγονται στο εθνικό πλαίσιο και τα διεθνή ρεύματα, και κάποτε φτάνουν σε διακριτές επιδόσεις.

ΚΒ΄ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ
190Σ-200Σ ΑΙ.

Λευκάδα 9 και 10 Αυγούστου 2017

ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

1. Γραμματολογικό σχέδιασμα: Σταθμοί, γενεαλογίες και τάσεις, εντοπιότητα και διασπορά.
2. Ο Ιωάννης Ζ. Ζαμπέλιος 1787-1856 του Θεάτρου και ο Σπυρίδων Ι. Ζαμπέλιος 1815-1881 του Ιστορικού Μυθιστορήματος.
3. Αριστοτέλης Βαλαωρίτης 1824-1879.
4. Ο κύκλος του Βαλαωρίτη: Ιωάννης Ν. Μαρίνος 1815-1866, Γεώργιος Ι. Καββαδίας 1815-1883, Ιωάννης Ν. Σταματέλος 1822-1881, Σπυρίδων Ι. Καββαδάς 1825 – μετά το 1888, Ανδρέας Ευσταθίου Ψιλιανός 1827 – μετά το 1874, Άγγελος Φ. Καλκάνης 1829-1896, Αναστάσιος Β. Βερίκιος 1836/1837-1911, Επαμεινώνδας Γ. Κονιδάρης 1837-1897, Τηλέμαχος Θ. Σουλαϊδόπουλος 1845 – μετά το 1907, Νικόλαος Ι. Σταματέλος 1861-1889.
5. Άγγελος Σικελιανός 1884-1951.
6. Η πεζογραφία από την ηθογραφία στην ψυχογραφία: Ευστάθιος Θ. Βερροιώτης 1860-1928, Ν. Ι. Σταματέλος 1861-1889, Διονύσης Σπ. Δεβάρης 1883-1955, Ανδρέας Σπ. Δεβάρης 1887-1973, Ανδρομάχη Φίλιππα-Χαριτωνίδου 1891-1969, Φίλιππος Π. Λάζαρης 1914-2000, Κώστας Καλάνης 1916-1985.
7. Λογοτέχνες του 20ού αιώνα: Δημήτριος Π. Γολέμης 1874-1941, Αναστάσιος Π. Σκιαδαρέσης 1877-1941, Κωνσταντίνος Μ. Γράφας 1880-1948, Δημήτριος Σ. Σταμπόγλης-Λευκάτας 1881-1953, Ευστάθιος Αδάμ 1881-1950, Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου 1886-1977, Τάκης Β. Μπαρλάς 1893-1974, Δημήτριος Ε. Φραγκούλης 1899-1974, Δημήτριος Λ. Μαμαλούκας 1904-1996, Σπύρος Π. Φίλιππας-Πανάγος 1906-1973, Κώστας Βαλαμόντες 1911-1998, Ειρήνη Αλ. Καλκάνη 1913-1975, Κυριάκος Φραγκούλης 1935-1997.
8. Νίκος Γ. Κατηφόρης 1903-1967, Γεράσιμος Δ. Γρηγόρης 1907-1985.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ
ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ, 19ος-20ος ΑΙΩΝΑΣ*

Α΄ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

1. Δημοσθένης Α. Κουνιάκης, «Λευκαδική Βιβλιογραφία [2.404 αναγραφές: 1509-1975]», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 4 (1977), σ. 153-250, 5 (1978-1980), σ. 115-194, 6 (1984), σ. 119-215.
2. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Η πολιτισμική ιστορία της Λευκάδας μετά την Ένωση. Λευκαδίτικη πολιτισμική ιστορία 1864-2006. Επιλογή βιβλιογραφίας [λήμματα 363]», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών – Σύλλογος Λευκαδίων Φοιτητών και Σπουδαστών Αττικής, Διεπιστημονική Ημερίδα: Γνωριμία με τη Λευκάδα, Αθήνα 16 Απριλίου 2005 – Έκθεση λευκαδίτικου βιβλίου, Στρογγυλό τραπέζι: Η Λευκάδα στο βιβλίο – Το βιβλίο στη Λευκάδα, Αθήνα 14 Οκτωβρίου 2005, Αθήνα 2006, σ. 19-67. Η βιβλιογραφία έγινε προσιτή το 2008, με την επιμέλεια του Δημήτρη Σπ. Τσερέ, και από την ιστοσελίδα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και από το 2011 της Περιφερειακής Ενότητας Λευκάδας: www.lefkada.gr.*

* Αναδημοσίευση με προσθήκες από την «Επιλογή βιβλιογραφίας...» του ίδιου: Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Η πολιτισμική ιστορία της Λευκάδας μετά την Ένωση. Λευκαδίτικη πολιτισμική ιστορία 1864-2006. Επιλογή βιβλιογραφίας [λήμματα 363]», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών – Σύλλογος Λευκαδίων Φοιτητών και Σπουδαστών Αττικής, Διεπιστημονική Ημερίδα: Γνωριμία με τη Λευκάδα, Αθήνα 16 Απριλίου 2005 – Έκθεση λευκαδίτικου βιβλίου, Στρογγυλό τραπέζι: Η Λευκάδα στο βιβλίο – Το βιβλίο στη Λευκάδα, Αθήνα 14 Οκτωβρίου 2005, Αθήνα 2006, σ. 29-34 (αρ. 1-38), σ. 43-49 (αρ. 148-228) με κάποιες αφαιρέσεις αναγραφών αλλά και προσθήκες (σύνολο: 121 παλαιές + 88 = 209 αναγραφές). Προστέθηκαν επίσης 66 αναγραφές μελετών, οι οποίες δημοσιεύτηκαν την περίοδο 2007-2018 (γενικό σύνολο: 275 αναγραφές). Η «Επιλογή Βιβλιογραφίας» δεν περιέλαβε την εργογραφία των λογοτεχνών και από τις μελέτες γι' αυτούς και το έργο τους έγινε επιλογή εκείνων που προσεγγίζουν τους δημιουργούς και το έργο τους, κυρίως σε αναφορά και σχέση με τη Λευκάδα.*

Β' ΓΕΝΙΚΑ ΕΡΓΑ – ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

3. Αριστοτέλους Βαλαωρίτου *Βίος και Έργα* [επιμέλεια Ι. Α. Βαλαωρίτης – Γεώργιος Δροσίνης], τ. Α'-Γ', Αθήνα, Βιβλιοθήκη Μαρσλή, 1907 [στο εξώφυλλο: 1908], 8ο, ια'+567, 368, 422.
4. Παναγιώτης Θ. Κουνιάκης, *Η Νήσος Λευκάς από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς. Ήθη – έθιμα – εξέλιξις και δράσις των πολιτικών αυτής ανδρών*, [Πειραιάς] 1928, 4ο, 96 σ.
5. Πάνος Θ. Κουνιάκης, *Η Σύγχρονος Λευκάς 1890-1936. Κοινωνική εξέλιξις – Δράσις προσώπων εν τη δημοσία ζωή της Λευκάδος – Τέχνη, Επιστήμη, Εμπόριον, Βιομηχανία, Τύπος, Ναυτιλία, Γράμματα, Κλήρος, Τοπεία, Ιδρύματα, Εικόνες μιας διαρυσάσης υπερτεσσαρακονταετίας*, Πάτρα, εκδ. Α. Κουλουμπής, 1937, 8ο, 120 σ.
6. θ.δ. [= Νίκος Κ. Κατηφόρης], «Πολλήν ευγνωμοσύνην και πολλήν αγάπη». Α'-Β' [γενική αναφορά στον λευκαδίτικο πολιτισμό και τους συντελεστές του από τον Ι. Ζαμπέλιο ως τους σύγχρονους], εφημ. *Λευκάς*, φ. 75 (Λευκάδα, 8.12.1952), φ. 76 (16.12.1952). Γ' Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (Ο πνευματικός γενάρχης), φ. 77 (23.12.1952). Δ'-Ε' Τέσσαρες ιερούργοί ανώτερης καλλιτεχνικής ποιότητας [Α' Ηλίας Γουριώτης, Β' Θόδωρος Θεμελής, Γ' π. Ιωαννίκιος Σβορώνος, Δ' Αποστόλης Κόγκας], φ. 79 (11.1.1953) και φ. 80 (21.1.1953). ΣΤ' Η Φιλαρμονική μας, φ. 82 (10.2.1953). Ε' [= Ζ'] Σπύρος Βλαντής, φ. 83 (20.2.1953). Η' Ο «Ορφεύς», φ. 84 (28.2.1953). Θ' Οι λόγιοί μας, φ. 85 (10.2.1953). Ι' Γεράσιμος Γρηγόρης, φ. 86 (20.3.1953). ΙΑ' Η Λευκαδίτισσα και ο εφτανησιώτικος πολιτισμός, φ. 92 (20.5.1953). [ΙΒ'] Λούλα Σκυριανού-Γαλανοπούλου, φ. 93 (30.5.1953). [ΙΓ'] Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου, φ. 94 (10.6.1953). [ΙΔ'-ΙΕ'] Δημητράκης Σταμπόγλης-«Λευκάτας», 1ον, φ. 95 (30.6.1953), 2ον, φ. 96 (10.7.1953). ΙΣΤ' «Λευκάς», εβδομαδιαία ανεξάρτητος εφημερίς [Τ. Α. Μαμαλούκα], φ. 100 (30.8.1953). ΙΖ' Ιωάννης Ζαμπέλιος, Α', φ. 101 (21.9.1953), Β', φ. 102 (2.10.1953), Γ', φ. 103 (17.10.1953), Δ', φ. 104 (31.10.1953). ΙΗ' Σπυρίδων Ιωάν. Ζαμπέλιος, 1ον, φ. 113 (3.3.1954), 2ον, φ. 114 (18.3.1954). ΙΘ' Λευκαδίτες και λευκαδίτικα, φ. 115 (27.3.1954). Κ' Διονύσιος Δεβάρης, 1ον, φ. 116 (16.4.1954), 2ον, φ. 117 (3.5.1954). ΚΑ' Ηλίας Βεργίνης, φ. 118 (17.5.1954).
7. Γιάννης Βουκελάτος, «Η Λευκάδα κι' η προσφορά της στα ελληνικά γράμματα», *Ηπειρωτική Εστία* 6 (1957), σ. 562-567.

8. Πάνος Γ. Ροντογιάννης, *Τουριστικός Οδηγός Λευκάδος*, Αθήνα 1966, 16ο, 95 σ. [Ε' Η προσφορά της Λευκάδος, σ. 52-72, ΣΤ' Αρχαιολογικοί και ιστορικοί τόποι και μνημεία, σ. 73-85].
9. *Λευκάς, η νήσος των ποιητών*, [επιμέλεια Σπύρος Α. Βρεττός], έκδοσις Νομαρχίας Λευκάδος, Μάιος 1970, 8ο μικρό, 40 σ. [σύντομος οδηγός στηριγμένος στον *Τουριστικό Οδηγό Λευκάδος* (1966) του Π. Γ. Ροντογιάννη].
10. Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, *Φωτεινός*, επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, Αθήνα, εκδ. Ερμής, 1970, ²1976, 8ο μικρό, 199 σ.
11. Γεράσιμος Δρακονταειδής, *Σύντομη Ιστορία Λευκάδος και Λαογραφικά Αγίου Πέτρου*, Αθήνα 1970, 8ο μικρό, 132 σ., και β' έκδοση με προσθήκη και άλλων κειμένων: *Ενθυμήματα της ιστορίας και της ζωής* [επιμέλεια Απόστολος Μαργέλης], Πάτρα 2005, 8ο, 457 σ.
12. Μιχάλης Περάνθης, «Η Λευκάδα στα νεοελληνικά γράμματα», *Λευκαδίτικη Εστία* 1 (Αθήνα 1976), σ. 48, 56-62.
13. Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, *Α' Βίος, επιστολές και πολιτικά κείμενα*, φιλολογική επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης – Νίκη Λυκούργου. *Β' Ποιήματα και Πεζά*, επιλογή και φιλολογική επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης – Ελένη Τσαντσάνογλου, Αθήνα, εκδ. Ίκαρος, 1981, 1982, 8ο, 517, 543 σ.
14. Πάνος Ροντογιάννης, *Ιστορία της Νήσου Λευκάδος*, τ. Β', Αθήνα, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, 1982, ²2006, 8ο, 935 σ.
15. Σπύρος Ι. Ασδραχάς, «Δεν θα πρέπει ποτέ να ησυχάσουμε, ούτε να ευχηθούμε σε κανέναν ησυχία, τάξη και ασφάλεια...». Συνέντευξη στον Τριαντάφυλλο Ε. Σκλαβενίτη, *Διαβάζω*, τχ. 61 (26.1.1983), σ. 80-88 [= Σπύρος Ι. Ασδραχάς, «Σε προσωπικότερο τόνο», *Σχόλια*, Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια, 1993, σ. 195-211].
16. Λίζα Σκουζέ-Πετρίδη, «Νίκος Σβορώνος, «Δεν κάνω ιστορία επ' ευκαιρία», [συνέντευξη στη σειρά: Πορτραίτα-νοτοκουμένα], περ. *Πάνθεον*, τχ. 786 (1.10.1983 – 24.10.1983), σ. 29-32, 68-70 [= *Κουβεντιάζοντας με ανθρώπους που σημάδεψαν τη ζωή μου*, Αθήνα, εκδ. Ερμής, 1993, σ. 107-127]. [Η φωτογραφία στη σ. 112 είναι μπροστά στο σπίτι του Κ. Σερεπίσου στην Πάλαιρο (Ζαβέρδα) Ακαρνανίας· στη σ. 125 ο άλλος της φωτογραφίας είναι ο Κ. Σερεπίσος· στη σ. 115 φωτογραφία με τον αδελφό του Στέφανο, που γνώρισε μετά την κήρυξη του πολέμου του 1940 και ο οποίος πέθανε από μηνιγγίτιδα, στρατιώτης στην Πρέβεζα].
17. Πάνος Γ. Ροντογιάννης, *Τα ιστορικά του χωριού Τσουκαλάδες Λευκάδος*, Αθήνα, Σύλλογος Τσουκαλαδιωτών, 1988, 8ο μικρό, 192 σ. [στις σ. 156-181: Πολιτιστικά στοιχεία].

18. Δημήτριος Π. Φατούρος, *Η ζωή μου (βιογραφική ιστορία)*, Λευκάδα 1986, 251 σ. [Κεφάλαιο τέταρτο: Η συμβολή μου με τις παρακάτω 1-37 δραστηριότητές μου στην Κοινωνική, Εκπολιτιστική, Πνευματική και Τουριστική Ανάπτυξη της Λευκάδας, σ. 89-242. Παράρτημα δεύτερο: «Γιορτές Λόγου και Τέχνης Λευκάδος 1966-1986», σ. 247-249].
19. Νίκος Γ. Σβορώνος, «...Εβύθισα τη σκέψη μου μέσα στην πάσαν ώρα...». Συνέντευξη [στους Νίκο Αλιβιζάτο, Στέφανο Πεσμαζόγλου, Πάρη Γουναρίδη και Χρήστο Χατζηιωσήφ], *Σύγχρονα Θέματα*, τχ. 35-37 (Δεκ. 1988), σ. 36-71 [= Κ. Θ. Δημαράς – Νίκος Σβορώνος, *Η μέθοδος της ιστορίας. Ιστοριογραφικά και αυτοβιογραφικά σχόλια. Συνεντεύξεις με τους Στέφανο Πεσμαζόγλου και Νίκο Αλιβιζάτο*, Αθήνα, εκδ. Άγρα, 1995, σ. 83-168].
20. Σπύρος Ι. Ασδραχάς, «Λευκαδικά I-III», εφημ. *Καθημερινή*, 7, 14, 21.9.1993 [αναδημοσίευση: Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Παράρτημα περιοδικού *Μνήμων*, *Η Επανάσταση του 1821. Μελέτες στη Μνήμη της Δέσποινας Θεμελή-Κατηφόρη*, Αθήνα 1994, σ. 21-28, και Σπ. Ι. Ασδραχάς, *Ιστορικά απεικασματα*, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο, 1995, σ. 183-192].
21. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Λευκαδίτικη πολιτισμική ιστορία», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά Δ΄ Συνεδρίου Επτανησιακού πολιτισμού, Από την τοπική ιστορία στη συνολική: το παράδειγμα της Λευκάδας, 15ος-19ος αι.*, Λευκάδα 8-12 Σεπτεμβρίου 1993, Αθήνα 1996, σ. 185-199.
22. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Η εντοπιότητα στην πολιτισμική ιστορία», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά Α΄ Συμποσίου, Τοπική παράδοση και πολιτισμικός τουρισμός*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Λευκάδα 9-11 Αυγούστου 1996, Αθήνα 1997, σ. 169-173.
23. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Επισκόπηση των λευκαδικών μελετών», Κέντρο Μελετών Ιονίου, Εταιρεία Ζακυνθιακών Σπουδών, *Πρακτικά ΣΤ΄ Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Ζάκυνθος 23-27 Σεπτεμβρίου 1997*, τ. Α΄, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 371-379.
24. Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά Ε΄ Συμποσίου, Σταθμοί στην πορεία της Λευκάδας τον 20ό αιώνα*, Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 3-5 Αυγούστου 2000, [κείμενα: Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, Θανάσης Καλαφάτης, Φίλιππος Π. Φέτσης, Γεώργιος Π. Ροντογιάννης, Κώστας Ν. Κατηφόρης, Σπύρος Βρεττός, Παρασκευή Κοφιδά-Βρετ-

- τού, Λίντα Παπαγαλάνη, Άννα Κοφιδά, Νίκος Κ. Κατηφόρης – Γιώργος Ν. Φατούρος, Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, Αικατερίνη Καμαρέτα-Πίσση, Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης], Αθήνα 2001, 8ο, 173 σ.
25. Σπύρος Ι. Ασδραχάς, *Πατριδογραφήματα*, προλεγόμενα Δημητρίου Χ. Σκλαβενίτη, Αθήνα, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, 2003, 8ο μικρό, 451 σ.
 26. Ιωάννης Ζαμπέλης, *Ψήγματα τοπικής ιστορίας της Λευκάδας*, Λευκάδα, Ενοριακό Πνευματικό Κέντρο Ι. Ν. Ευαγγελιστρίας, 2005, 8ο μικρό, 190 σ. [Τα μάσκουλα, σ. 11-20. Ευστάθιος Βερροιώτης, Δήμαρχος Λευκαδίων (1899-1907), σ. 114-119. Στιγμιότυπα από τη Λευκάδα του Ελληνοϊταλικού Πολέμου και της Ιταλικής Κατοχής, σ. 149-167].
 27. Αφέντρα Γ. Μουτζάλη, *Οι ιόνιοι γείτονες της Δυτικής Αχαρνανίας: Τα νησιά Κάλαμος και Καστός. Συμβολή στην ιστορική γεωγραφία της περιοχής*, Πάτρα, εκδ. Περί τεχνών, 2005, 8ο μικρό, 70 σ.
 28. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Η άνοδος των αστών της Λευκάδας στα χρόνια της Ένωσης», Βουλή των Ελλήνων – Ακαδημία Αθηνών, *Επιστημονικό Συμπόσιο, Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα 1864-2004, Πρακτικά, τ. Α΄, Ιστορία*, Αθήνα 2005, σ. 455-464.
 29. «Έκθεση λευκαδίτικου βιβλίου. Στρογγυλό τραπέζι: Η Λευκάδα στο βιβλίο – Το βιβλίο στη Λευκάδα [κείμενα: Κωνσταντίνα Σούνδια, Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, Ανδρέας Αραβανής (για τον Πανταζή Κοντομίχη), Νίκος Κ. Κατηφόρης, Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Μαρία Ρούσου (για τη Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας), Μαύρα Λάζαρη]», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών – Σύλλογος Λευκαδίων Φοιτητών και Σπουδαστών Αττικής, *Διεπιστημονική Ημερίδα: Γνωριμία με τη Λευκάδα, Αθήνα 16 Απριλίου 2005 – Έκθεση λευκαδίτικου βιβλίου, Στρογγυλό τραπέζι: Η Λευκάδα στο βιβλίο – Το βιβλίο στη Λευκάδα, Αθήνα 14 Οκτωβρίου 2005*, Αθήνα 2006, σ. 89-125.
 30. Σπύρος Ι. Ασδραχάς – Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης «Η Λευκάδα και οι ιστορικοί της: γενική σκιαγραφία», *Πρακτικά του Συνεδρίου Η Λευκάδα και οι ιστορικοί της 19ος-20ός αι.*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 5-7 Αυγούστου 2008, επιμέλεια Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Αθήνα 2009, σ. 15-46. Παράρτημα: «Επιλογή Βιβλιογραφίας λευκαδίτικης ιστοριογραφίας», σ. 277-282.

31. Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, «Όψεις της πολιτισμικής ζωής της λευκαδίτικης κοινωνίας στα χρόνια των ιστορικών Σπυρίδωνος Α. Βλαντή (1855-1938) και Κωνσταντίνου Γ. Μαχαιρά (1882-1967)», *Πρακτικά του Συνεδρίου Η Λευκάδα και οι ιστορικοί της 19ος-20ός αι.*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 5-7 Αυγούστου 2008, Αθήνα 2009, σ. 209-276.
32. Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, *Φιλολογικά και Λευκαδίτικα*, Αθήνα, Πορεία, 2010, 8ο, 396 σ. [Στις σ. 105-312, 341-348, 255-362, 365-368, 375-396 δημοσιεύονται και αναδημοσιεύονται μελετήματα για τον Α. Βαλαωρίτη, τον Α. Χαραμόγλη, τον Α. Δ. Σκιαδά, τον Τζαβαλά Καρούσο, τον Π. Γ. Ροντογιάννη, τον Νάνο Βαλαωρίτη, τον Β. Ε. Φραγκούλη, τον Γεράσιμο Δ. Γρηγόρη, τον Σπύρο Ασδραχά, τη Δέσποινα Θεμελή-Κατηφόρη, τον Δημοσθένη Κουνιάκη, τον Γεώργιο Ν. Φατούρο, για θέματα και βιβλία λευκαδίτικα. Ακολουθεί αυτοβιογραφικό σημείωμα του συγγραφέα.
Βιβλιοπαρουσιάσεις του βιβλίου από τον Αναστάσιο Αγγ. Στέφο, τη Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, την Ανθούλα Δανιήλ, τον Τριαντάφυλλο Ε. Σκλαβενίτη, την Ελένη Λάππα-Οικονόμου και την Ευσταθία Πολίτη, *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 12 (2009-2011), Αθήνα 2013, σ. 547-574, 597-601.
33. Νίκος Γ. Σβορώνος (1911-1989), *Μελετήματα για τη Λευκάδα και τους Λευκαδίτες*, εκδοτική φροντίδα Σπύρου Ι. Ασδραχά και Κώστα Γ. Τσικνάκη, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2011, 252 σ. [Περιέχονται τα δημοσιεύματά του που αναγράφονται εδώ αρ. 16, 19, 97, 114, 134, 143, 167 και η Εργογραφία και η Βιβλιογραφία του, συνταγμένη από τον Κώστα Γ. Τσικνάκη].
34. Ίρις Αυδή-Καλκάνη, *Κωνσταντίνος Καλκάνης 1885-1961. Η ζωή του και οι πολιτικοί του αγώνες*, Αθήνα, εκδ. Γκοβόστη, 2012, 8ο, 392 σ.

Γ' ΓΛΩΣΣΑ – ΓΛΩΣΣΑΡΙΑ

35. Ιωάννης Ν. Σταματέλος, «Λευκαδία διάλεκτος. Σύλλαβος των κυριωτέρων ιδιωτισμών της Λευκαδικής διαλέκτου. Α' Λέξεις [3 γλωσσάρια], Β' Φράσεις, Γ' Παροιμίες, Δ' Αινίγματα, Ε' Λογοπαίγνια, ΣΤ' Άσματα. Φθογγολογία της ζώσης δημοτικής των Ελλήνων γλώσσης», *Περιοδικόν Φιλολογικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως* 8 (1873-74), σ. 279-281, 363-455. [Τα 3 γλωσσάρια (σ. 363-395) ανατυπώθηκαν: Πανταζής Κοντομίχης, *Λεξικό του λευκαδίτικου γλωσσικού ιδιώματος (Ιδιωματικό – Ερμηνευτικό – Λαογρα-*

- φικό), Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 2001, σ. 355-402, ενώ τα Β΄ Φράσεις, Γ΄ Παροιμίες (σ. 395-399) ανατυπώθηκαν: Πανταζής Κοντομίχης, *Παροιμίες από τη Λευκάδα*, Αθήνα 2002, σ. 272-281.]
36. Γ. Χ. Μαραγγός, εκ Κωμηλιού, «Γλωσσάριον λευκαδίας διαλέκτου», *Περιοδικόν Φιλολογικόν Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως* 8 (1873-74), σ. 279, 455-464. [Το δημοσίευμα πλήρες ανατύπωσε ο Γιάννης Βουκελάτος, *Λευκαδίτικη Εστία* 1 (Αθήνα 1976), σ. 19-28, και ο Πανταζής Κοντομίχης, *Λεξικό του λευκαδίτικου γλωσσικού ιδιώματος (Ιδιωματικό – Ερμηνευτικό – Λαογραφικό)*, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 2001, σ. 405-413 (μόνο το γλωσσάριο, σ. 455-460, χωρίς τη φρασεολογία και την ονοματολογία). Τα μέρη: *Διάφοροι φράσεις. Παροιμίες – Δίστιχα* (σ. 462) ανατυπώθηκαν: Πανταζής Κοντομίχης, *Παροιμίες από τη Λευκάδα*, Αθήνα 2002, σ. 282-284.
37. Ιωάννης Ν. Σταματέλος, «Λευκαδία διάλεκτος. Α΄ Μοριολογικόν, Β΄ Καταληξιολογικόν, Γ΄ Φθογγολογικόν», *Περιοδικόν Φιλολογικόν Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως* 9 (1874-1875), σ. 280-320.
38. Y. Tarabout, *La langue de Valaoritis*, Collection de l'Institut Français d'Athènes, Αθήνα 1970, 8ο, 645 σ.
39. Δημήτριος Α. Κρεκούκας, «Αρχαιοπινή τοπωνύμια Λευκάδας», *Λεξικογραφικόν Δελτίον Ακαδημίας Αθηνών* 15 (1985), σ. 49-67.
40. Χριστόφορος Γ. Λάζαρης, *Τα Λευκαδίτικα. Ετυμολογικόν και ερμηνευτικόν λεξιλόγιον των γλωσσικών ιδιωμάτων της νήσου Λευκάδος*, Ιωάννινα 1970, 8ο, 212 σ. Του ίδιου, «Τα Λευκαδίτικα. Συμπλήρωμα εις την έκδοσιν 1970», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 5 (1978-80), σ. 103-113.
41. Γεώργιος Γ. Μαγουλάς, «Ετυμολογικά», *Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών* 20 (1969-70), σ. 325-350.
42. Κώστας Πάλμος, «Τοπωνύμια του Μεγανησίου», στο: του ίδιου, *Μεγανησιώτικα*, Αθήνα, εκδ. Αγράμπελη, 1992, σ. 33-119.
43. Ηλίας Σπ. Γαζής, *Το γλωσσάρι της Λευκάδας*, Λευκάδα, Δημόσια Βιβλιοθήκη, 1993, 8ο μικρό, 48 σ.
44. Τάσος Κοντομίχης, *Τα τοπωνύμια της Λευκάδας*, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη, 2000, 8ο μικρό, 271 σ.
45. Πανταζής Κοντομίχης, *Λεξικό του λευκαδίτικου γλωσσικού ιδιώματος (Ιδιωματικό – Ερμηνευτικό – Λαογραφικό)*, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 2001, 8ο, 415 σ.
46. Θωμάς Θ. Κακλαμάνης, *Εφαρμογή προγραμμάτων Τοπικής*

- Ιστορίας και Πολιτισμού στο Δημοτικό Σχολείο: Η περίπτωση του λευκαδίτικου γλωσσικού ιδιώματος*, Ιωάννινα 2006, 101 σ.
47. Βασίλης Φίλιππας, «Προσεγγίσεις στην ιδιωματική γλώσσα της Λευκάδας», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά ΙΓ΄ Συμποσίου Ο λαϊκός πολιτισμός της Λευκάδας και ο Πανταζής Κοντομίχης*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 9-11 Αυγούστου 2008, Αθήνα 2009, σ. 111-131.
48. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Η εθνική ιδεολογία και η επτανησιακή ελληνοφωνία», Εταιρεία Παξινών Μελετών, *Πρακτικά Θ΄ Πανιονίου Συνεδρίου, Παξοί 26-30 Μαΐου 2010*, τ. Β΄, Παξοί 2014, σ. 349-370.

Δ΄ ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ – ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ

49. Λευκάς [λευκωμα: *Εξεδόθη δαπάναις εφημερίδος «Ακρόπολις»*, Αθήναι Ιούλιος 1937, επιμέλεια Δημήτριος Σ. Σταμπόγλης-«Λευκάτας», Πρόεδρος του Συλλόγου των εν Αθήναις και Πειραιεί Λευκαδίων], 8ο πλάγιο, [38] σ.
50. Ορφεύς, Μουσικοφιλολογικός Όμιλος Λευκάδος –1937–, *Λευκάδα. Σύντομο φωτογραφικό και ιστορικό διάγραμμα της φυσιογνωμίας του νησιού* [κείμενα: Π. Γ. Ροντογιάννης], Αθήνα 1954, 21954, 8ο πλάγιο, 96 σ.
51. Ζήνων, Φυσιολατρικός Σύνδεσμος Πειραιώς –1931–, *Αφιέρωμα στη Λευκάδα*, επιμέλεια Γιάννης Ε. Χατζημανωλάκης, Πειραιάς 1979, 152 σ. [κείμενα: Π. Γ. Ροντογιάννης, Ανδρέας Καραντώνης, Ν. Γ. Σβορώνος, Πανταζής Κοντομίχης, Αριστόξενος Σκιαδάς, Γιάννης Χατζημανωλάκης, Μιχάλης Περάνθης, Γεράσιμος Γρηγόρης, Αντώνης Ευστ. Τζεβελέκης, Τάκης Μπαρλάς, Ειρήνη Καλκάνη, Νίκος Ράπτης, Χαρά Παπαδάτου, Ελένη Αντ. Τζεβελέκη, Κ. Θ. Φωτεινός, Αντώνης Π. Φίλιππας, Θρασύβουλος-Βούλης Βρεττός, Λάκης Μαμαλούκας, Δήμος Μαλακάσης, Χριστόφορος Λάζαρης].
52. Εφημ. *Καθημερινή – Επτά Ημέρες*, Λευκάδα. *Η ομορφιά του Ιονίου*, επιμέλεια Βησσαρίων Σταύρακας [κείμενα: Π. Γ. Ροντογιάννης, Κατερίνα Μπαρακάρη-Γλένη, Κ. Θ. Φωτεινός, Χαρά Γιαννοπούλου-Παπαδάτου, Θανάσης Καλαφάτης, Δημ. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Γιάννης Π. Βουκελάτος, Φοίβος Πιομπίνος], 3 Ιουλίου 1994, 22 σ. [= εφημ. *Καθημερινή – Επτά Ημέρες*, *Νησιά του*

- Ιονίου. Κέρκυρα, Λευκάδα, Ζάκυνθος, Κεφαλονιά*, πρόλογος Βησσαρίων Σταύρακας, Αθήνα 1996, 4ο, σ. 55-92].
53. *Ταμβος, περιοδικό λόγου και τέχνης*, «Μεγάλο αφιέρωμα στη Λευκάδα», [κείμενα: Νάνου Βαλαωρίτη, Ηλία Λογοθέτη, Στάθη Παναγιούλη, Απόστολου Κακλαμάνη, Ξενοφώντα Βεργίνη, Σπύρου Ασδραχά, Σπύρου Α. Βρεττού, Ελένης Γράφα, π. Γεράσιμου Ζαμπέλη, Γιώργου Κοντογιώργη, Παρασκευής Κοφιδά-Βρεττού, Αναστασίου Δημ. Ροντογιάννη, Μαρίας Ρούσσου, Δημητρίου Χ. Σκλαβενίτη, Τριαντάφυλλου Ε. Σκλαβενίτη, Κώστα Σταματέλου, Φοίβου Πιομπίνου, Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, Σπύρου Φλογαΐτη, Κώστα Φωτεινού], τχ. 17-18 (Φθινόπωρο-Χειμώνας 2007), 5 σ. εικόνες + σ. 5-92.
54. *Λευκάδα αλισάχνη στα ίχνη της ζωής μας*, επιλογή – επιμέλεια κειμένων Δημήτριος Ε. Σολδάτος, Νικόλαος Π. Τσιρίμπασης, Βιβλιοπωλείον Τσιρίμπαση Έτος ιδρύσεως 1897 – Εν Λευκάδι, Λευκάδα 2012, 2ο πλάγιο, 227 σ. [Ανατυπώνονται τα κείμενα του Πάνου Γ. Ροντογιάννη από το *Λεύκωμα* του Ορφέα του 1954. Οι φωτογραφίες από το Αρχείο του Βιβλιοπωλείου Τσιρίμπαση συνοδεύονται από τοποχρονολογίες και υπαινικτικά αποσπάσματα λευκαδίων λογοτεχνών και μελετητών].

Ε' ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ – ΚΡΙΤΙΚΗ – ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

55. Θ. Γ. Κλαδάς, «Ιωάννης Ζαμπέλιος», *Πανδώρα* 7 (1856-1857), τχ. 161 (1.12.1856), σ. 391-405.
56. [Δημήτριος Αθανασίου], «Βιογραφία Ιωάννου Ζαμπελίου», *Τραγωδία Ιωάννου Ζαμπελίου Λευκαδίου*, τ. Α', Ζάκυνθος 1860, σ. θ'-ρ'.
57. [Κωνσταντίνος Π. Χόρτης, χρονικό], *Η εν Λευκάδι υποδοχή του Εθνικού Ποιητού Αρ. Βαλαωρίτου*, [κείμενα: Ανδρέας Βλαντής, Άγγελος Καλκάνης], Λευκάδα, τυπ. «Η Σαπφώ» Κωνσταντίνου Π. Χόρτη, 1872, 8ο, 12 σ.
58. *Επί τω αώρω θανάτω εθνικού ποιητού Αριστοτέλους Βαλαωρίτου, τελευτήσαντος την 24η Ιουλίου 1879*, [κείμενα: Α. Γ., Γεώργιος Στεφανίτσης, Ξενοφών Τούμπας, Ιωάν. Ν. Σταματέλος, Ιωάννης Σ. Καββαδίας, Δημοσθένης Καρύκης, Ανδρέας Βλαντής], Λευκάδα, τυπ. Γ. Χριστοδουλοπούλου, 1879, 8ο, 21 σ.
59. *Λόγοι απαγγελθέντες εις το μνημόσυνον του εθνικού ποιητού Αριστοτέλους Βαλαωρίτου τελεσθέντος την 7 Αυγούστου 1879*

- εν τω *Ιερώ Ναώ του Παντοκράτορος*, τύποις Γ. Χριστοδουλοπούλου, Λευκάδα 1879, 8ο μικρό, 9 σ. [κείμενα: Σ. Δ. Κάφφερ, Κ. Βούλτζου, Άγγελου Καλκάνη].
60. Ιωάννης Ν. Σταματέλος, *Βιογραφία του εθνικού ποιητού Αριστοτέλους Βαλαωρίτου*, Ζάκυνθος, τυπ. Ο Παρνασσός, Σ. Χ. Ραφτάνης, 1879, 8ο μικρό, 19 σ.
61. Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλου (επιμέλεια), «Ανέκδοτα έργα Ιωάννου Ζαμπελίου. Τα Λευκαδικά επί της Ελληνικής Επαναστάσεως (Σημειωματάριον ενός Φιλικού)», *Αρμονία* 3 (1902), σ. 77-78, 122-129. «Αυτογραφία Ιω. Ζαμπελίου» 3 (1902), σ. 225-237.
62. Παναγιώτης Θ. Κουνιάκης, *Ο εθνικός ποιητής Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (επί τη συμπληρώσει εκατονταετηρίδος από της γεννήσεώς του)*, Πειραιάς 1928, 8ο μικρό, 32 σ.
63. Βασ. Φ. Φίλιππας, «Δημήτριος Περδικάρης [Λιόντος· ψευδώνυμο ΑΣ.ΓΚΙΝ. †1927]», περ. *Ηχώ, Όργανον επικοινωνίας και αλληλεγγύης των απανταχού Επτανησίων*, τ. Δ', φ. 47-48 (Ιούλ.-Αύγ. 1936), σ. 8.
64. Αριστοτέλους Βαλαωρίτου, *Ποιήματα ανέκδοτα*, επιμέλεια Βασίλ. Δ. Πατριαρχέα, Αθήνα, Εστία, 1937, 8ο μικρό, σ. ρβ'+167. [Μερική αναδημοσίευση: *Άπαντα Νεοελληνικών Κλασσικών, Αριστοτέλης Βαλαωρίτης*, επιμέλεια Γιάννη Κιουχτσόγλου, τ. 2. *Ανέκδοτα Ποιήματα. Πεζογραφήματα. Εισαγωγή εις τα ανέκδοτα ποιήματα Β. Δ. Πατριαρχέα*, Αθήνα, Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων, [1966(;)], σ. 7-156].
65. Κώστα Καιροφύλα, *Βασιλεύς Γεώργιος Α' και Αριστ. Βαλαωρίτης. Ανέκδοτοι επιστολαί*, Αθήνα [1937], 8ο μικρό, [48] σ. + [4] πίνακες. [Αναδημοσίευση: *Άπαντα Νεοελληνικών Κλασσικών, Αριστοτέλης Βαλαωρίτης*, επιμέλεια Γιάννη Κιουχτσόγλου, τ. 2. *Ανέκδοτα Ποιήματα. Πεζογραφήματα*, Αθήνα, Εταιρεία Ελληνικών εκδόσεων, [1966(;)], σ. 396-422.] [Στη σ. 397 σημειώνεται: «Τας κατωτέρω επιστολάς παρεχώρησεν εις τον Κ. Καιροφύλαν ο εγγονός του ποιητού και ομώνυμός του Αριστοτέλης Βαλαωρίτης», που αλλοιώνει σχετικό απόσπασμα του Καιροφύλα στη σ. [3] του δημοσιεύματός του].
66. Διονύσιος Π. Καλογερόπουλος, *Ο ποιητής Δημήτριος Π. Γολέμης και το έργον του. Κριτική μελέτη*, Αθήνα 1937, 8ο μικρό, 31 σ.
67. Ο Δημήτριος Π. Γολέμης και το ποιητικό του έργο. *Τα τριάντα χρόνια μιας φιλολογικής ζωής*. Αθήνα 1940, 8ο, 112 σ. [Στο εξώφυλλο πίσω κατάλογος ποιητικών, ιατρικών και υπό εκτύπωση έργων του. Κείμενα:

- Μ. Βαϊάνος, Γεώργ. Γ. Γεωργακόπουλος, Φ. Γιοφύλλης, Κώστας Γράφας, Γερ. Γρηγόρης, Σπυρ. Δάλλας, Ν. Δ. Δασκαλόπουλος, Δημήτριος Δέλτας, Κ. Θ. Ζάμπας, Δ. Α. Ζώτος, Σ. Ζ. Θεοχαρίδης, Κώστας Θρακιώτης, Λιλή Ιακωβίδη-Πατρικίου, Ιούλιος Καΐμης, Μιχ. Καλλοναίος, Δ. Π. Καλογερόπουλος, Ν. Γ. Κατηφόρης, Καρθαίος, Ζ. Ι. Κούσουλας, Λεων. Κωνσταντινίδης, Ν. Λαΐδης, Ν. Λαπαθιώτης, Χρήστος Λεβάντας, Παντελής Λιβαδάς, Μ. Μαλακάσης, Μιχ. Μανούσος, Νίκος Μαράκης, Άγγελος Μεταξάς, Κλ. Μιμίκος, Θεόδουλος Μονότροπος, Σ. Μυριβήλης, Παύλος Νιρβάνας, Δ. Ντε Βενέτσι, Κ. Ι. Ξαφολίδης, Γ. Κ. Οικονόμου, Έκτωρ Οικονόμος, Ναζιμάς Ούπι, Σ. Παναγιωτόπουλος, ιερ. Θεόδωρος Παπαγεωργίου, Κ. Παπακώστας, Χ. Παπαντωνίου, Περαστικός, Γ. Δ. Πετρίδης, Δ. Π. Πετροκόκκινος, Δ. Ι. Πλαγιάννης, Γ. Μ. Πολιτάρχης, Δ. Θ. Πολίτης, Γ. Ν. Πουρνάρας, Πέτρος Ραΐσης, Louis Roussel, Ν. Γ. Σαχίνης, Ελένη Σ. Σβορώνου, Β. Σκαλαίος, Α. Π. Σκιαδαρέσης, Ευάγ. Σουρής, Γεράσιμος Σπαταλάς, Νίκος Σπεράντζας, Γ. Σταυρόπουλος, Ιωάννης Τάλαρος, Θ. Γ. Τζαβέλας, Θ. Τζαμπούρας, Τάκης Τζουνάκος, Θεοδ. Τριανταφυλλής, Δ. Τσεκούρας, Κ. Φαλτάιτς, Κ. Ι. Φίλανδρος, Βασίλειος Φ. Φίλιππας, Σπυρ. Π. Φίλιππας Πανάγος, Αθ. Φούφας, Ν. Ι. Χαντζάρας, Χ. Χριστοβασίλης, Ιωάννης Χριστοφάκης, Πετρούλα Ψηλορείτη, «Φωνή» Πρεβέζης.]
68. *Ιωάννου Ζαμπελίου «Λευκαδίου», Χριστίνα, κριτική έκδοσις Γιάννη Σιδέρη*, Αθήνα 1943, 8+μ'+132 σ. [Στις σ. α'-μ' η εισαγωγή του Γ. Σιδέρη].
69. Φάνης Μιχαλόπουλος, «Σπυρίδων Ζαμπέλιος (1815-1881)», *Αγγλοελληνική Επιθεώρηση*, τ. Ε' 1950-1952, τχ. 2 (Νοέμ.-Δεκ. 1950), σ. 33-45, τχ 3 (Ιαν.-Φεβρ. 1951), σ. 109-119, 128.
70. Τάκης Μαμαλούκας, «Άγγελος Σικελιανός. Βιογραφικόν σημείωμα και ανέκδοτα εκ της εν Λευκάδι ζωής του ποιητού», *εφημ. Λευκάς*, φ. 22 (Λευκάδα, 30 Ιουν. 1951).
71. Robert Levesque, «Παιδικά χρόνια του Σικελιανού», *Νέα Εστία*, τ. 52, τχ. 611 (Χριστούγεννα 1952), Αφιέρωμα Άγγελος Σικελιανός, σ. 11-16.
72. Πάνος Γ. Ροντογιάννης, «Οι πρόγονοι [του Άγγελου Σικελιανού]», *Νέα Εστία*, τ. 52, τχ. 611 (Χριστούγεννα 1952), Αφιέρωμα Άγγελος Σικελιανός, σ. 6-10, και τ. 53 (1953), σ. 124-125: «Ο Σικελιανός μαθητής».
73. θ.δ. [= Νίκος Κ. Κατηφόρης] – Τ. Λ. Μ[αμαλούκας], «Ο Γολέμης», *εφημ. Λευκάς*, φ. 87 (30 Μαρτ. 1953), φ. 89 (20 Απρ. 1953).
74. Πανταζής Κοντομίχης, «Λευκαδίτικοι θρύλοι και ιστορία. Ο θρύλος για το “κοντρί του Αργύρη”», *Ηπειρωτική Εστία* 4 (1955), σ. 771-776. [Εξετάζονται τα πραγματικά περιστατικά τα σχετικά με τον Καλαμιτσιώτη ληστή Αργύρη Περδικάρη (1799-1827), ήρωα δημοτικών τραγουδιών και του ποιήματος του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη «Ξεριζωμένο δέντρο»].

75. Ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης περί της Αγγλοκρατίας εν ταις Ιονίσις Νήσοις, *Ανέκδοτον ηρωικόν στιχούργημα*, υπό Βασ. Δ. Πατριαρχέα, Αθήνα 1955, 8ο, 65 σ.
76. Institut Français d'Athènes, *Exposition Valaoritis*, Αθήνα 1956, 4ο, [64 σ.]. [Κατάλογος έκθεσης γαλλικά και ελληνικά σε 28 panneaux / πίνακες. Η έκθεση μεταφέρθηκε και στη Λευκάδα, Γυμνάσιο, 26.9. – 1.10.1956].
77. «Ιωάννης Ζαμπέλιος [Εκατό χρόνια από τον θάνατό του]», *Νέα Εστία*, τ. 60, τχ. 701 (15 Σεπτ. 1956), σ. 1272-1298. [Στο αφιέρωμα γράφουν οι Τάκης Μπαρλάς, Γιάννης Σιδέρης, Γ. Απ. Κατωπόδης.]
78. Γ. Απ. Κατωπόδης, «Μια εκατονταετηρίς. Ο Φιλικός Εισαγγελεύς των υποδούλων Ιωάννης Ζαμπέλιος (1787-1856)». Ανάτυπον εκ της *Σωφρονιστικής Επιθεωρήσεως*, Αθήνα 1956, 15 σ.
79. Β. Φ. Φίλιππας, «Δ. Π. Γολέμης», εφημ. *Λευκάς*, φ. 154-156 (28 Ιαν. 1956 – 29 Φεβρ. 1956). Βλ. και περ. *Η Ηχώ του Ιονίου*, τχ. 57-59 (Απρ.-Ιούν. 1951).
80. Πανταζής Κοντομίχης, «Η κοινωνική δράση του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη στη Λευκάδα στα 1854. (Ανέκδοτα κείμενα και αυτόγραφα του ποιητή)», *Ηπειρωτική Εστία* 5 (1956), σ. 541-547, 706-712, 866-872, 1009.
81. Πανταζής Κοντομίχης, «Η Λευκάδα στην ποίηση των Λευκαδίων ποιητών», *Ηπειρωτική Εστία* 8 (1959), σ. 604-608, 739-749.
82. Κώστας Φωτεινός, «Η σάτιρα στη Λευκάδα», *Επτανησιακή Πρωτοχρονιά*, Αθήνα 1960, σ. 279-287.
83. Γεράσιμος Γρηγόρης, «Η Λευκάδα και ο Σικελιανός», *Αιτωλικά Γράμματα* 1 (1960-61), σ. 228-231. Πρβλ. και σ. 264 [= *Πνευματική Κύπρος*, 1961, σ. 107-109].
84. Σπύρος Ασδραχάς, «Ένα βιβλιογραφικό σχόλιο στον Σπ. Ζαμπέλιο», *Ο Εραμιστής* 2 (1964), σ. 64-67.
85. Γλυκερία Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου, «Περί το δραματικόν έργον του Ιω. Ζαμπελίου (Επτά ανέκδοτοι επιστολαί) [προς Μιχαήλο Σικελιανό 1818-1831]», *Παρνασσός* 6 (1964), σ. 353-383.
86. Πανταζής Κοντομίχης, «Δημήτρης Σταμπόγλης-Λευκάτας (1881-1953)», *Ηπειρωτική Εστία* 14 (1965), σ. 295-308.
87. Ε. Γ. Πρωτοφάλης, «Ανέκδοτα γράμματα του Αρ. Βαλαωρίτη και μελών της οικογενείας του», *Νέα Εστία*, τ. 79 (1966), σ. 179-198.
88. Δημητρίου Φραγκούλη, *Λευκαδίτικες Σάτιρες*, εισαγωγή – επιμέλεια Τηλ. Στεριώτης, Αθήνα 1968, 8ο μικρό, 79 σ. Βλ. και Τηλέμα-

- χος Στεριώτης, «Δημήτριος Φραγκούλης [1899-1974]», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 40 (Αθήνα, Απρ. 1974).
89. Αριστείδης Στεργέλλης, «Βαλαωριτικά από το Αρχείο του Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας», *Παρνασσός* 12 (1970), σ. 113-120.
90. Γεράσιμος Γρηγόρης (σύνθεση – επιμέλεια), *Σικελιανός 1884-1951. Βίος, έργα. Ανθολογία, κριτικές, εικόνες, βιβλιογραφία*, Αθήνα, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, 1971, ²1981, 4ο, 270 σ.
91. Δημοσθένης Α. Κουνιάκης, *Ο «Πρόλογος Λυρικού βίου» του Άγγελου Σικελιανού*, Αθήνα 1973, 8ο μικρό, 37 σ.
92. Χριστόφορος Γ. Λάζαρης, «Το σπίτι που γεννήθηκε ο Λευκάδιος Χερν», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδος*, φ. 26 (Αθήνα, Φεβρ. 1973).
93. Β., «Σπύρος Φίλιππας-Πανάγος [1906-1973], Λογοτέχνης – δημοσιογράφος», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 29 (Αθήνα, Μάιος 1973).
94. Νικήτας Θ. Φίλιππας, «Ματιές στη διηγηματογραφία του Γεράσιμου Γρηγόρη», *Πνευματική επαρχία*, έτος Γ', τχ 9 (Σέρρες, Ιαν.-Μάρτ. 1971), σ. 9-11.
95. Διονύσιος Α. Ζακυθηνός, «Σπυρίδων Ζαμπέλιος, ο θεωρητικός της ιστοριονομίας, ο ιστορικός του βυζαντινού Ελληνισμού», *Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών* 49 (1974), σ. 303*-328* [= *Μεταβυζαντινά και Νέα Ελληνικά*, Αθήνα 1978, σ. 529-553].
96. Γεράσιμος Γρηγόρης (σύνθεση – επιμέλεια), *Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, ο αρματολός της λύρας, 1824-1879. Βίος, έργα, ανθολογία, κριτική, εικόνες, βιβλιογραφία*, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 1975, ²2008, 2ο, 8+160 σ.
97. Νίκος Γ. Σβορώνος, «Ο Βαλαωρίτης ιστορικός» (Ομιλία στις «Γιορτές Λόγου και Τέχνης» της Λευκάδας), εφημ. *Ριζοσπάστης*, 26-27 Αυγούστου 1975 [= *Ανάλεκτα νεοελληνικής ιστορίας και ιστοριογραφίας*, εισαγωγή – επιμέλεια Ξ. Γιαταγάνας, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο, 1982, σ. 407-412].
98. Κ. Θ. Φωτεινός, «Από το Βαλαωρίτη στο Σικελιανό», *Ηπειρωτική Εστία* 25 (1976), σ. 107-116.
99. Κώστας Θ. Φωτεινός, «Μια δοκιμή στον Αλαφροΐσκιωτο», *Λευκαδίτικη Εστία* 1 (Αθήνα 1976), σ. 125-140.
100. Μαρκησία Τζιμοπούλου, *Επαμεινώνδας Κονιδάρης, Επτανήσιος ζωγράφος 1837-1897*, Αθήνα 1976, 4ο, 112 σ.
101. Νίκος Κ. Κατηφόρης, «Ο βαλαωριτιανός θρύλος στη λευκαδίτικη παράδοση», *Νέα Σκέψη* 15, τχ. 172-173 (Ιουλ.-Αύγ. 1977), σ. 369-375.
102. Κυριακή Δόλια, «Θητεία, αποδέσμευση, αποστράτευση. Τρεις πα-

- ραλλαγές πάνω στο ίδιο θέμα, όπως τις άκουσα στο διήγημα «“Η Αντιγόνη” και οι ξερολιθιές» του Γεράσιμου Γρηγόρη», *Νεοελληνικός Λόγος*, τχ. 36 (Δεκ. 1978), σ. 36-46.
103. Ανδρέας Ι. Δούης, *Επαμεινώνδας Κονιδάρης, ο εφτανήσιος ζωγράφος, ο εκπαιδευτικός και συγγραφέας, ο λόγιος 1837-1897. Νέα στοιχεία από τη ζωή και το έργο του, με επιμέλεια και δαπάνες Μαρκησίας Τζιμοπούλου*, Αθήνα 1979, 8ο, 56 σ.
104. Γιώργος Π. Σαββίδης, «Βαλαωρίτης και Σάθας (Μια γόνιμη φιλία)», *Νέα Εστία*, Αφιέρωμα στον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, τ. 106, τχ. 1259 (Χριστούγεννα 1979), σ. 71-83.
105. Δημήτριος Λουκάτος, «“Το δημώδες” υπόβαθρο στα έργα του Βαλαωρίτη», *Νέα Εστία*, Αφιέρωμα στον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, τ. 106, τχ. 1259 (Χριστούγεννα 1979), σ. 174-180.
106. Νίκη Λυκούργου-Μιχαήλ, «Επιστολόγιο Αριστοτέλη Βαλαωρίτη (1842-1879)», *Νέα Εστία*, Αφιέρωμα στον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, τ. 106, τχ. 1259 (Χριστούγεννα 1979), σ. 438-466.
107. Κ. Θ. Δημαράς, «Πλαισίωση του 1872», *Νέα Εστία*, Αφιέρωμα στον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, τ. 106, τχ. 1259 (Χριστούγεννα 1979), σ. 467-474.
108. Ybon Tarabout, «Ο Βαλαωρίτης και οι Γάλλοι», *Νέα Εστία*, Αφιέρωμα στον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, τ. 106, τχ. 1259 (Χριστούγεννα 1979), σ. 488-493.
109. «Αφιέρωμα στο λογοτεχνικό έργο του Γεράσιμου Γρηγόρη», [κείμενα: Vincenzo Rotolo, Αριστόξενος Σκιαδάς, Νάσος Νικόπουλος], περ. *Τομές*, τχ. 57 (Φλεβάρης 1980), σ. 3-30.
110. Γιάννης Νικόπουλος, «Γεράσιμος Γρηγόρης (Διηγηματογράφος, Πεζογράφος)», *Σύγχρονοι ρεαλιστές λογοτέχνες*, Αθήνα, Αντιπαράλληλα, 1980, σ. 18-23.
111. Γεράσιμος Γρηγόρης, *Ο πεζός λόγος του Σικελιανού και ένας φιλολογικός καυγός για τον Πρόλογο στον «Λυρικό Βίο», που κράτησε οχτώ μήνες από Σεπτ. 1942 έως Απρίλη 1943*, (Ανάτυπο από το περιοδικό *Τα Τρόπαια*, τχ. 16, Δεκέμβρης 1981), 16 σ.
112. Πανταζής Κοντομίχης, «Η Λευκάδα στην ποίηση του Σικελιανού», *Ηπειρωτική Εστία* 30 (1981), σ. 1052-1058.
113. Άγγελος Σικελιανός, *Ανέκδοτα ποιήματα και γράμματα*, επιμέλεια – παρουσίαση Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1981, 8ο μικρό, 151 σ.
114. Νίκος Γ. Σβορώνος, «Προτάσεις για τη μελέτη της ιδεολογίας του Σικελιανού», *Νέα Εστία*, τ. 55 (1982), σ. 1.590-1.599 [= Ν. Γ. Σβο-

- ρώνος, *Ανάλεκτα Νεοελληνικής Ιστορίας και Ιστοριογραφίας*, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο, 1982, σ. 412-432 (= Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Σικελιανός. Μνήμη. Για τα 100 χρόνια από τη γέννησή του στη Λευκάδα 1884*, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1984, σ. 64-81)].
115. Γεώργιος Α. Χριστοδούλου, «Βιβλιογραφικά στον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη Α' [Νεκρολογία του Ιωάννου Ν. Μαρίνου (1815-1866)], Β' [Μετάφραση ωδής του V. de Laprade]», *Παρουσία* 1 (1882), σ. 38-41.
116. Γιάννης Π. Βουκελάτος, *Ανθολογία Λευκαδίων Ποιητών 1787-1983*, πρόλογος Γερ. Γρηγόρη, Αθήνα, περ. *Λευκαδίτικη Εστία*, 1983, 8ο μικρό, 270 σ.
117. Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Σικελιανός. Μνήμη για τα 100 χρόνια από τη γέννησή του στη Λευκάδα 1884*, συλλογική έκδοση [κείμενα: Γιάννης Ρίτσος, Πάνος Ροντογιάννης, Γ. Π. Σαββίδης, Αριστόξενος Σκιαδάς, Νίκος Σβορώνος, Γεράσιμος Γρηγόρης, Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη], Αθήνα, εκδ. Εστία, 1984, 8ο μικρό, 125 σ.
118. Πάνος Γ. Ροντογιάννης, «Η οικογένεια των Σικελιανών», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Σικελιανός. Μνήμη. Για τα 100 χρόνια από τη γέννησή του στη Λευκάδα 1884*, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1984, σ. 11-35.
119. Φίλιππος Π. Λάζαρης, «Ο Άγγελος Σικελιανός στους Σφακιώτες», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 22 (Αθήνα, Δεκ. 1984).
120. Φαίδων Κ. Μπουμπουλίδης, «Ποικίλα Νεοελληνικά. Β' Αυτογραφικά κείμενα του Ιω. Ζαμπελίου», *Αθηνά* 79 (1983-1984), σ. 236-240.
121. Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Μνήμη Γεράσιμου Γρηγόρη (1907-1985)*, [κείμενα: Π. Γ. Ροντογιάννης και Αριστόξενος Δ. Σκιαδάς], Αθήνα, Ιούνιος 1985, 16ο, 32 σ.
122. Πέτρος Δ. Γρηγόρης, «Γεράσιμος Γρηγόρης [ο αδελφός μου. Επικήδειος]», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 24 (Αθήνα, Ιούλ. 1985).
123. Αθηνά Γεωργαντά – Γ. Π. Σαββίδης, «Αθησαύριστα κείμενα του Βαλαωρίτη, II (και άγνωστες πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του)», *Παλίμψηστον* 3 (1986), σ. 37-53. [Νεκρολογία Ιωάννου Ν. Μαρίνου (1815-1866)].
124. Πανταζής Κοντομίχης, «Λευκάδιος Χερν. Η ζωή και το έργο του», εφημ. *Λευκάς*, φ. 253 (Λευκάδα, 8 Φεβρ. 1986), φ. 254 (8 Μαρτ. 1986).
125. Γιάννης Π. Βουκελάτος, «Ένα χρόνο σε πορεία απουσίας. Γεράσιμος Γρηγόρης ο Λευκαδίτης», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 29/144 (Αθήνα, Μάιος-Ιούν. 1986).

126. Ξενοφώντα Σάντα, *Λαϊκή ποίηση, εισαγωγή – επιλογή – ταξινομήση* Δρ. Σπύρος Βρεττός και Παρασκευή Κοφιδά-Βρεττού, Αθήνα 1987, 8ο μικρό, 115 σ.
127. Άννα Ταμπάκη, «Η μετάβαση από το Διαφωτισμό στο Ρομαντισμό στον ελληνικό 19ο αιώνα. Η περίπτωση του Ιωάννη και του Σπυρίδωνα Ζαμπέλιου», *Δελτίο Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας* 30 (1987), σ. 31-46.
128. Γιάννης Π. Βουκελάτος, «Σταματέλος [Νικόλαος Ι.] και Βερροιώτης [Ευστάθιος]», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 46/161 (Αθήνα, Απρ. 1988).
129. Λάκης Τ. Μαμαλούκας (επιμέλεια), *Ανθολογία ποιημάτων για το νησί της Λευκάδας*, Λευκάδα, εφημ. *Λευκάς*, [1988], 8ο, 132 σ.
130. «Γιάννης Αθηνιώτης (1914-1988)», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 49 (164) (Αύγ.-Σεπτ. 1988) [επικήδειοι λόγοι Κώστα Σταματέλου, Θρασύβουλου (Βούλη) Βρεττού].
131. Δήμος Δημ. Δήμας [= Δήμος Μαλακάσης], «Δημήτρης Γολέμης (1879-1941)», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 49 (164) (Αύγ.-Σεπτ. 1988), σ. 8.
132. Στάθης Σάντας, «Με το Γεράσιμο (ΓΡ-ΓΡΗ) [Γρηγόρη] στο γραφείο του Φίλιππου Βανδώρου. Ένα σκίτσο του το “εμπόλεμοι και ουδέτεροι” 1940», εφημ. *Λευκαδίτικη Πνοή*, φ. 8 (Ηλιούπολη, Απρ.-Μάης 1988).
133. Στάθης Σάντας, «Μια θύμηση για το Γερ. Γρηγόρη», εφημ. *Λευκαδίτικη Πνοή*, φ. 15 (Ηλιούπολη, Σεπτ.-Οκτ. 1988).
134. Νίκος Γ. Σβορώνος, «Ο απόηχος της Κρητικής λογοτεχνίας στην προφορική παράδοση της Λευκάδας», *Αριάδνη* 5 (1989), σ. 331-337.
135. Άγγελος Σικελιανός, *Ανέκδοτα ποιήματα και πεζά*, φιλολογική επιμέλεια, σχόλια και μία μελέτη της Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1989, 8ο μικρό, 291+14 φωτ.
Βιβλιοπαρουσίαση: Πάνος Γ. Ροντογιάννης, *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 11 (2006-2008), Αθήνα 2009, σ. 251-254.
136. Αθανάσιος Ε. Καραθανάσης, «Εισαγωγή» στην έκδοση *Σπυρίδωνος Ζαμπελίου, Κρητικοί γάμοι*, Αθήνα 1989, σ. 7-28.
137. Άννα Ταμπάκη, «Στοιχεία ιδεολογίας και αισθητικής στο δραματικό έργο του Ιωάννη Ζαμπέλιου», Κέντρο Μελετών Ιονίου, *Το Ιόνιο, οικολογία, οικονομία, ρεύματα ιδεών, Πρακτικά Συμποσίου 1985*, Αθήνα 1990, σ. 301-314.
138. Γιάννης Βουκελάτος, *Σημειώσεις κριτικής*, Αθήνα 1990, 8ο μικρό, 71 σ.

139. Πάνος Γ. Ροντογιάννης, «Ερμηνευτικά στον Αλαφροΐσκιωτο του Άγγελου Σικελιανού», *Λευκαδίτικη Πνοή*, φ. 23 (Ηλιούπολη Αττικής, Μάρτ.-Μάης 1991).
140. Γιώργος Γ. Αλισανδράτος, «Αρχειακά σύμμεικτα για τον Βαλαωρίτη», *Μολυβδοκονδυλοπελεκητής* 3 (1991), σ. 139-166.
141. Αλέξανδρος Αργυρίου, «Νίκος Κατηφόρης. Παρουσίαση, Ανθολόγηση», *Η Μεσοπολεμική Πεζογραφία. Από τον πρώτο ως τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο (1914-1939)*, τ. Ε', Αθήνα, εκδ. Σοκόλη, 1992, σ. 8-47.
142. Βαγγέλης Χατζηβασιλείου, «Γεράσιμος Γρηγόρης. Παρουσίαση, Ανθολόγηση», *Η Μεσοπολεμική Πεζογραφία. Από τον πρώτο ως τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο (1914-1939)*, τ. Γ', Αθήνα, εκδ. Σοκόλη, 1992, σ. 196-245.
143. Νίκος Γ. Σβορώνος, «Ο Σπυρίδων Ζαμπέλιος», [επιμέλεια Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης], *Μνήμων* 14 (1992), σ. 11-20.
144. Γιάννης Μ. Τζιώτης, «“Πόθεν η κοινή λέξις τραγουδώ”. Σκέψεις του Σπυρίδωνος Ζαμπελίου για τη νεοελληνική ποίηση», *Μνήμη του ποιητή Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991)*, επιμέλεια Π. Δ. Μαστροδημήτρης, Αθήνα 1993, σ. 461-479.
145. Λάκης Μαμαλούκας, «Δημήτριος Πάνου Γολέμης», περ. *Νήρικος*, τχ. 15 (Πάτρα, Ιούλ.-Σεπτ. 1993), σ. 10-15.
146. Γεράσιμος Περδικάρης, «Θύμισες που δεν ξεχνιούνται [Άγγελος Σικελιανός]», εφημ. *Σύγχρονη Έκφραση*, φ. 14 (Λευκάδα, Μάρτ. 1993).
147. Τένια Ρούσου, «Το αρχείο του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη», *Τεύχη του Ε.Λ.Ι.Α.* 3 (1993), σ. 75-82.
148. Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, «Η Εύα Σικελιανού και η Λευκάδα», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 70 (Αθήνα, Ιούλ.-Αύγ. 1993).
149. Αντώνης Πρόκος, *Γεράσιμος Γρηγόρης. Προτύπωμα ερμηνείας του έργου του*, Αθήνα 1994, 8ο, 61 σ.
150. Λάμπρος Σ. Βρεττός, «Μνήμη Γεράσιμου Γρηγόρη (Δέκα χρόνια απ' το θάνατό του)», περ. *Νήρικος*, τχ. 22 (Πάτρα, Απρ.-Ιούν. 1995), σ. 12-16.
151. Κώστας Θ. Φωτεινός, «Ο Κωνσταντίνος Στρατούλης και μια μαρτυρία για τον Σολωμό», *Πόρφυρας* 73 (Απρ.-Ιούν. 1995), σ. 150-158.
152. Γιώργος Ανδρειωμένος, *Τω φίλω Νικ. Σταματέλω (Ένα λεύκωμα με άγνωστα ιδιόχειρα ποιήματα των Παλαμά, Ξενοπούλου, Νιρβάνα, Χατζόπουλου κ.ά.)*, Αθήνα, εκδ. Σαββάλα, 1996, 8ο, 150 σ.

153. Γιάννης Π. Βουκελάτος, «Ιωάννης Ζαμπέλιος (1787-1856). Εκατόν σαράντα χρόνια από το θάνατό του. Να μεταφερθούν τα οστά του στη Λευκάδα», *Νήρικος*, τχ. 26 (Πάτρα, Απρ.-Ιούν. 1996), σ. 11-12.
154. Φώτης Α. Δημητρακόπουλος, «Σπυρίδων Ζαμπέλιος. Παρουσίαση – Ανθολόγηση», *Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, τ. Δ', 1830-1880*, Αθήνα, εκδ. Σοκόλη, 1996, σ. 336-377.
155. Βάσια Λιβιτσάνου-Υδραίου, «Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου. Μια γνήσια λευκαδίτικη γυναικεία φωνή», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 96 (Αθήνα, Νοέμ.-Δεκ. 1997).
156. Σύλλογος Λευκαδίων Πάτρας, «Η Φανερωμένη», *Ημερίδα «Η Λευκάδα χθες – σήμερα – αύριο»*, Πάτρα 3 Ιουνίου 1995, περ. *Νήρικος*, Παράρτημα τχ. 29 (Ιαν.-Μάρτ. 1997), 31 σ. [Μεταξύ άλλων: Λίνα Μαλακάση-Παλληγογιάννη, «Η ποίηση στη Λευκάδα χθες και σήμερα» (σ. 6-13), Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού, «Λευκαδίτικη πεζογραφία. Οι όροι και τα όρια ενός ουμανισμού» (σ. 21-31)].
157. Κώστας Θ. Φωτεινός, «Η εντοπιότητα στο Νίκο Κατηφόρη και το Γεράσιμο Γρηγόρη», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Πρακτικά Α' Συμποσίου, Τοπική παράδοση και πολιτισμικός τουρισμός*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 9-11 Αυγούστου 1996, Αθήνα 1997, σ. 175-180.
158. Γιώργος Γ. Αλισανδράτος, «Ο διάλογος Πολυλά – Ζαμπέλιου για την ποίηση του Σολωμού», *Πόρφυρας* 84-85 (Ιαν.-Μάρτ. 1998), σ. 209-230.
159. Γιώργος Γ. Αλισανδράτος, «Εισαγωγή» στην έκδοση *Σπυρίδωνος Ζαμπελίου, Τα κριτικά κείμενα*, φιλολογική επιμέλεια Γιώργος Γ. Αλισανδράτος, Αθήνα 1999, σ. 9-146.
160. Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών – Κοινότητα Νυδρίου Λευκάδας, *Νάνος Βαλαωρίτης. Αφιέρωμα. Τιμητική εκδήλωση στο Νυδρί Λευκάδας*, Δευτέρα 11 Αυγούστου 1997, [κείμενα: Χρίστος Σολδάτος, Αναστάσιος Γαζής, Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, Έκτωρ Καναβάτος, Ανδρέας Παγουλάτος, Ιωάννα Κωνσταντουλάκη-Χάντζου, Γιώργης Γιατρομανωλάκης, Μάρκος Φ. Δραγούμης, Νάνος Βαλαωρίτης], Αθήνα 1999, 8ο, 74 σ.
161. *Αρχείο Οικογένειας Βαλαωρίτη. Ευρετήριο*, επιμέλεια Χριστίνα Βάρδα – Σοφία Μπόρα, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 1999, Α4, δαχτυλόγραφο, 138 σ.
162. Ναταλία Ν. Κατηφόρη, «Ο φίλος μου μπαρμπα-Νίκος Κατηφό-

- ρης», Σύλλογος Λευκαδίων Πάτρας «Η Φανερωμένη», Νίκος Γ. Κατηφόρης, *Ο Λευκαδίτης άρχοντας του λόγου. Ημερίδα μνήμης και τιμής*, Πάτρα 16 Απριλίου 2000, περ. *Νήρικος*, Παράρτημα τεύχους 42 (Απρ.-Ιούν. 2000), σ. 16-20.
163. Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, *Νάνος Βαλαωρίτης: Χρονολόγιο – Βιβλιογραφία – Ανθολόγιο (από το 1933 έως το 1999)*, Αθήνα, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών – Εκδόσεις Νεφέλη, 2000, 8ο, 392 σ.
164. Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, «Η απήχηση του Σολωμού στο έργο του Άγγελου Σικελιανού. Γλωσσικοί και ιδεολογικοί κώδικες», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Διονύσιος Σολωμός. Διακόσια χρόνια από τη γέννησή του, Επετειακή εκδήλωση στη Λευκάδα*, Παρασκευή 7 Αυγούστου 1998, Αθήνα 2000, σ. 61-72.
165. Κώστας Φωτεινός, «Οι Λευκάδιοι Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, Κωνσταντίνος Στρατούλης, Σπυρίδων Ζαμπέλιος και ο Διονύσιος Σολωμός», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Διονύσιος Σολωμός. Διακόσια χρόνια από τη γέννησή του, Επετειακή εκδήλωση στη Λευκάδα*, Παρασκευή 7 Αυγούστου 1998, Αθήνα 2000, σ. 38-59.
166. Σύλλογος Λευκαδίων Πάτρας «Η Φανερωμένη», Νίκος Γ. Κατηφόρης, *ο λογοτέχνης, ο θεατρολόγος, ο μαχητής*, Πάτρα – Απρίλιος 2000, 30 σ. [κείμενα: Απόστολος Μαργέλης, Αλέξανδρος Αργυρίου, Κωστής Μεραναίος, Τάσος Σίδερης, Τάσος Βουρνάς].
167. Δήμος Λευκάδας, *Οι Λευκαδίτες για το Σικελιανό*, εισαγωγή – επιμέλεια Κ. Θ. Φωτεινός, Λευκάδα 2001, 8ο, 191 σ. [Αναδημοσιεύονται κείμενα: Σπύρος Φίλιππας-Πανάγος, Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου, Γιώργος Μ. Φίλιππας, Γιάννης Αθηνιώτης, Νίκος Βλάχος, Γιάννης Χαλικιόπουλος, Άνθης Σκάρος (Παν. Ματαφιάς), Λάκης Μαμαλούκας, Στέφανος Άνθης, Πάνος Γ. Ροντογιάννης, Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, Γεράσιμος Γρηγόρης, Θανάσης Καλαφάτης, Ν. Γ. Κατηφόρης, Νίκος Κ. Κατηφόρης, Ελένη Βαλαωρίτη-Καραπαναγιώτη, Πανταζής Κοντομίχης, Αριστόξενος Δ. Σκιαδάς, Νίκος Γ. Σβορώνος, Κ. Θ. Φωτεινός, Γιάννης Βουκελάτος].
168. Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού, «Η Λευκάδα στον 20ό αιώνα: Οριοθέτηση μιας πνευματικής διαδρομής», ...ευθύς εγέμισε άνθη, επιμέλεια Θεοδόσης Πυλαρινός, Περιφέρεια Ιονίων Νήσων – Ιατροχειρουργική Εταιρεία Κέρκυρας – *Πόρφυρας*, Κέρκυρα 2001, σ. 98-107.
169. Καριοφίλης Χ. Μητσάκης, «Άγγελος Σικελιανός, 1981», *Επίσημοι Λόγοι Πανεπιστημίου Αθηνών* 26 (1981-82), σ. 157-190 [= Κάρολος Μητσάκης, «Άγγελος Σικελιανός: 2001», *Παν ο Μέγας. Μελέτες για τον Άγγελο Σικελιανό*, Αθήνα 2001, 8ο μικρό, σ. 7-54].

170. Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, «Τριάντα εννέα άγνωστοι στίχοι από τον Αλαφροΐσκιωτο του Άγγελου Σικελιανού», *Θέματα Λογοτεχνίας*, τχ. 17 (Μάρτ.-Ιούν. 2001), σ. 78-87.
171. *Μνήμη Άγγελου Σικελιανού. Στα πενήντα χρόνια από το θάνατό του 1951-2001*, σύνθεση – κείμενα – επιμέλεια Β. Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, Λευκάδα, Δήμος Λευκάδας, 2001, 4ο πλάγιο, 128 σ.
172. Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, «Σικελιανός ο Λευκαδίτης και οι Δελφοί», *Νήρικος*, τχ. 47 (Πάτρα, Ιούλ.-Σεπτ. 2001), σ. 21-24.
173. Γιάννης Μ. Τζιώτης, *Ο Σπυρίδων Ζαμπέλιος ως θεωρητικός και κριτικός της ποίησης*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Τμήμα Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 2002, Α4, 16 σ. χ.αρ. + 255 σ.
174. Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, «Βιβλιογραφία Νάνου Βαλαωρίτη, συμπλήρωμα», *Μανδραγόρας*, τχ. 27 (Μάρτ. 2002), σ. 107-109.
175. Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά ΣΤ΄ Συμποσίου, Άγγελος Σικελιανός 50 χρόνια από το θάνατό του*, Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 9-11 Αυγούστου 2001, [κείμενα: Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, Άννα Σικελιανού, Νάνος Βαλαωρίτης, Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, Γιάννης Ρηγόπουλος, Γιάννης Δάλλας, Αγορή Γκρέκου, Αθηνά Βογιατζόγλου, Κώστας Φωτεινός, Ερατοσθένης Καψωμένος, Ρίτσα Φράγκου-Κικίλια, Λία Παπαδάκη, Ελένη Σικελιανού, Αριστόξενος Δ. Σκιαδάς], Αθήνα 2002, 8ο, 179 σ.
176. Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας, *Δύο χειρόγραφα ποιήματα του Άγγελου Σικελιανού γραμμένα το 1940* [επιμέλεια: Μαρία Ρούσου, βιογραφικό: Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης], Λευκάδα 2003, 4ο, πολύπτυχο.
177. Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Γεράσιμος Δ. Γρηγόρης (1907-1985)*, Τιμητική εκδήλωση, Αθήνα 3 Δεκεμβρίου 2002, [κείμενα: Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, Βαγγέλης Χατζηβασιλείου, Γεράσιμος Γ. Γληγόρης, Νίκος Κ. Κατηφόρης, Βαγγέλης Γ. Γρηγόρης], Αθήνα 2003, 8ο, 48 σ.
178. Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Νίκος Γ. Κατηφόρης 1903-1967*, Τιμητική εκδήλωση, Αθήνα 8 Μαρτίου 2002, [κείμενα: Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, Βαγγέλης Βλασσόπουλος, Ράνια Ν. Κατηφόρη, Αλέξ. Αργυρίου, Χριστίνα Ντουσιά, Ναταλία Ν. Κατηφόρη, Γιώργος Ν. Κατηφόρης], Αθήνα 2003, 8ο, 62 σ.
179. *Βούλης Βρεττός [1931-2001] (Εις Μνήμην)*, [επιμέλεια Χαρά Παπαδάτου-Γιαννοπούλου], Σύλλογος Λευκαδίων Πάτρας, Πάτρα

- 2003, 8ο, 104 σ. [Αναδημοσίευση έμμετρων σατιρικών κειμένων και μελετημάτων του].
180. Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού, «Κύθηρα – Λευκάδα και Λευκάδιος Χερν: Μεταξύ φωτός και σκιάς. Η αρχετυπική μορφή της μάνας», *Πρακτικά Α΄ Διεθνούς Συνεδρίου Κυθηραϊκών Μελετών*, τ. Γ΄, Αθήνα 2003, σ. 201-220. Βλ. και της ίδιας, *Λευκάδιος Χερν. Η λαογραφία της στοργής. Σμιλεύοντας το αρχέτυπο της μάνας*, Λευκάδα, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, 2004, 8ο μικρό, 142 σ. και β΄ έκδοση: Αθήνα, Fagotto, 2010, 80 σ. Πρόλογος Σπύρου Α. Βρεττού και στο Παράρτημα κείμενα του Τασάκη Σκιαδαρέση (1933) και του Χριστόφορου Γ. Λάζαρη (1953).
181. Γ. Π. Σαββίδης, *Λυχνοστάτες για τον Σικελιανό*, εισαγωγή και επιμέλεια Αθηνά Βογιατζόγλου, Αθήνα, Ερμής, 2003, 8ο μικρό, 429 σ.
182. Λάκης Τ. Μαμαλούκας, «Αφιέρωμα στον Γεώργιο Μ. Φίλιππα [†1993]», εφημ. *Λευκάς*, φ. 573 (Λευκάδα, 14 Νοεμ. 2003).
183. Πανταζής Κοντομίχης, *Το νεοελληνικό θέατρο στη Λευκάδα (1800-1864)*, Αθήνα, εκδ. Μέλισσα, 1964, 8ο μικρό, 109 σ., και β΄ έκδοση: *Το νεοελληνικό θέατρο στη Λευκάδα (1800-1990)*, Αθήνα, εκδ. Νεφέλη, 2003, 8ο μικρό, 327 σ.
184. Αλέξανδρος Σιδεράς, Παρασκευή Σιδερά-Λύτρα, «Η ανέκδοτη γερμανική μετάφραση της Βιογραφίας του Ιωάννου Ζαμπελίου και της τραγωδίας του Κωνσταντίνος Παλαιολόγος από τον Γερμανό ελληνιστή Adolf Ellissen», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 9 (2003), Αθήνα 2004, σ. 93-112.
185. Νίκος Κ. Κατηφόρης, «Ερμηνευτικές υποδείξεις για τον “κυνηγμένο” Φωτεινό του [Νίκου Γ. Κατηφόρη]», εφημ. *Λευκαδίτικη Πνοή*, φ. 94 (Ηλιούπολη, Μάιος-Ιούν. 2004).
186. Ναταλία Ν. Κατηφόρη, «Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου και Μπεάτα Κιτσίκη: Δύο μεγάλες καρδιές – Δύο άγρυπνες συνειδήσεις», εφημ. *Η Κυριακάτικη Αυγή*, 3.10.2004.
187. Θεοδόσης Πυλαρινός, «“Δεν πήγε χαμένος ο μυστικός μου μόχθος...”». Μια ανέκδοτη επιστολή του Γεράσιμου Γρηγόρη», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 9 (2003), Αθήνα 2004, σ. 241-246.
188. Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, «Νάνος Βαλαωρίτης. Ο Λευκαδίτης ποιητής της Διασποράς», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 9 (2003), Αθήνα 2004, σ. 165-172.
189. Μαρία Τσούτσουρα, «Από τ΄ ανθισμένα κορίτσια στις Δελφικές εορτές: Μια λευκαδική συγχορδία στη μετατροπή των ηθών, των

- τεχνών και του στίχου», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 9 (2003), Αθήνα 2004, σ. 121-148.
190. Ναταλία Ν. Κατηφόρη, «Το πρώτο στιχούργημα της Κλεαρέτης Δίπλα-Μαλάμου», περ. *Νήρικος*, τχ. 57 (Πάτρα, Ιαν.-Μάρτ. 2004), σ. 41-42.
191. Ναταλία Ν. Κατηφόρη, «Η Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου “τραγουδάει” τον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη. Το ανέκδοτο ποίημά της “Μαδουρή”», *Λευκαδίτικη Πνοή*, φ. 93 (Ηλιούπολη, Μάρτ-Απρ. 2004).
192. Νίκος Κ. Κατηφόρης, «Χρονογραφική βιογραφία του Άγγελου Σικελιανού», εφημ. *Λευκαδίτικη Πνοή*, φ. 95 (Ηλιούπολη Αττικής, Ιούλ.-Αύγ. 2004).
193. [Λάκης Τ. Μαμαλούκας], «Αφιέρωμα στον Τάσο Σίδερη [1912-2003], εφημ. *Λευκάς*, αρ. 597 (Λευκάδα, 5 Νοεμ. 2004). Βλ. και Θανάσης Μελάς, «Ένας Αγιοπετρίτης ποιητής: Τάσος Σίδερης, Αφιέρωμα», εφημ. *Αγιοπετρίτικα*, φ. 96 (Οκτ.-Δεκ. 2003).
194. Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, *Δημήτριος Γολέμης (1875 [=1874]-1941). Η περιπέτεια του «θαυμαστού»*. Αφιέρωμα μνήμης και τιμής, επιμέλεια Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού, Λευκάδα 2004, 8ο, 56 σ. [Ανθολογία από το ποιητικό του έργο και τα κριτικά κείμενα που γράφτηκαν γι’ αυτόν, ιδίως από τη συναγωγή των τριαντάχρονων (1940). Δημοσιεύονται οι ληξιαρχικές πράξεις γέννησης (15 Νοεμ. 1874) βάπτισης (12 Ιαν. 1875) και θανάτου (Πειραιάς, 9 Ιαν. 1941)].
195. Αθηνά Βογιατζόγλου, *Η γένεση των πατέρων. Ο Σικελιανός ως διάδοχος των εθνικών ποιητών*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2005, 8ο μικρό, 199 σ.
196. Κώστας Μπουρναζάκης, «Έξι γράμματα της Πηνελόπης Σικελιανού», *Νέα Εστία*, τ. 158, τχ. 1.781 (Σεπτ. 2005), σ. 262-278.
197. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Η εξέγερση των χωρικών της Λευκάδας το 1819», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Πρακτικά Η΄ Συμποσίου, Ιστορία: Αγροτικές εξεγέρσεις στη Λευκάδα, Πεζογραφία: Χριστόφορος Μηλιώνης, Μουσικολογία: Μάρκος Φ. Δραγούμης*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 31 Ιουλίου – 1-2 Αυγούστου 2003, Αθήνα 2004, σ. 38-58 [Συσχετισμός Φωτεινού του Βαλαωρίτη με την εξέγερση του 1819].
198. Λάμπρος Βαρελάς, «Μιχαήλ ο Παλαιολόγος (1849). Μια άγνωστη ιστορική τραγωδία του Σπυρίδωνα Ι. Ζαμπέλιου», *Πόρφυρας* 114 (Ιαν.-Μάρτ. 2005), σ. 671-686.

199. Δημήτρης Σπάθης, «Ο Ιωάννης Ζαμπέλιος και η συμμετοχή του στην οικοδόμηση της νεοελληνικής σκηνης», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά Θ' Συμποσίου, Ποίηση: Οδυσσέας Ελύτης, Βιολογία: Βιολογία και βιοηθική, Ιστορία: Ιωάννης και Σπυρίδων Ζαμπέλιοι*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 16-18 Ιουλίου 2004, Αθήνα 2005, σ. 95-149.
200. Κώστας Γεωργουσόπουλος, «Το Όνειρον του Ι. Ν. Μαρίνου. Απόπειρα ανάγνωσης», *Πόρφυρας* 144 (Ιαν.-Μάρτ. 2005), σ. 667-668.
201. Γιάννης Κουμπουρλής, «Η μεθοδολογική συμβολή του Σπυρίδωνος Ζαμπέλιου στην αναθεώρηση της εικόνας του βυζαντινού Μεσαίωνα», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά Θ' Συμποσίου, Ποίηση – Βιολογία και Βιοηθική – Ιστορία*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 16-18 Ιουλίου 2004, Αθήνα 2005, σ. 163-189.
202. Ioannis Koubourlis, *La formation de l'histoire nationale grecque. L'apport de Spyridon Zambélios (1815-1881)*, Αθήνα 2005, 369 σ.
203. Θεοδόσης Πυλαρινός, «Λογοτεχνία – Φιλολογία στις Γιορτές Λόγου και Τέχνης», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά Ι' Συμποσίου, 50 χρόνια των Γιορτών Λόγου και Τέχνης*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, 11-13 Αυγούστου 2005, Αθήνα 2006, σ. 81-167.
204. Ρίτσα Φράγκου-Κικίλια, «Ο Βαλαωρίτης του Σικελιανού. Ένα ποίημα και μια πράξη αντίστασης», *Επιστημονικό Συνέδριο Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα 1864-2004. Πρακτικά*, τ. Β', Βουλή των Ελλήνων – Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 2006, σ. 185-196.
205. Ναταλία Ν. Κατηφόρη, «Ο Άγγελος Σικελιανός στο αρχείο της Κλεαρέτης Δίπλα-Μαλάμου», *Νήρικος*, τχ. 67 (Πάτρα, Ιουλ.-Σεπτ. 2006), σ. 24-27.
206. Κώστας Μπουρναζάκης, *Χρονογραφία Άγγελου Σικελιανού (1884-1951)*, Αθήνα, εκδ. Ίκαρος, 2006, 8ο, 311 σ.
207. Γεώργιος Π. Ροντογιάννης, «Δημήτριος Π. Γολέμης (15.11.1874 – 9.1.1941): Ο μοναδικός Λευκάδιος ολυμπιονίκης», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 10 (2004-2005), Αθήνα 2006, σ. 269-278.
208. *Συμπόσιο Ποίησης, Ανθολογία Επτανησιακής Ποίησης (1950-2006)*, ανθολόγηση: Διονύσης Σέρρας [Ζάκυνθος], Τηλέμαχος Καραβίας [Ιθάκη], Δημήτριος Κονιδάρης [Κέρκυρα], Γεώργιος Ν. Μοσχόπουλος [Κεφαλονιά], Γιώργος Κεντρωτής [Κύθηρα], Ξενοφών Ε. Βερούκιος [Λευκάδα], Σπύρος Μπογδάνος [Παξοί], επιμέλεια Σωκράτης Α. Σκαρτσής, Πάτρα, Περί τεχνών, 2006, 8ο, 414

- σ. [Ανθολογούνται 40 Λευκαδίτες ποιητές στις σ. 311-393, χωρίς βιογραφικά σημειώματα και πηγές ανθολόγησης, και ομολογείται η οφειλή στην *Ανθολογία* του Γ. Π. Βουκελάτου, Αθήνα 1983].
209. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Ιωάννης Ν. Σταματέλος (1822-1881). Ο λόγιος και ο δάσκαλος. Τα δημοσιεύματα. Τα κατάλοιπα. Τα χειρόγραφα της Βιβλιοθήκης του», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Πρακτικά ΙΑ΄ Συμποσίου, Ποίηση: Γιώργος Σεφέρης, Ιστορία – Φιλολογία: Ιωάννης Ν. Σταματέλος (1822-1881), Νικόλαος Ι. Σταματέλος (1861 – μετά 1901 [=1889]), Βασίλειος Ι. Σταματέλος (1869-1945), Περιβάλλον και Οικονομία: Η ανάπτυξη της Λευκάδας*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 17-19 Αυγούστου 2006, Αθήνα 2007, σ. 63-142.
210. Γιώργος Ανδρειωμένος, «Αναζητώντας τα ίχνη του Νικολάου Ι. Σταματέλου», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Πρακτικά ΙΑ΄ Συμποσίου, Ποίηση: Γιώργος Σεφέρης, Ιστορία – Φιλολογία: Ιωάννης Ν. Σταματέλος (1822-1881), Νικόλαος Ι. Σταματέλος (1861 – μετά 1901 [= 1889]), Βασίλειος Ι. Σταματέλος (1869-1945), Περιβάλλον και οικονομία: Η ανάπτυξη της Λευκάδας*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 17-19 Αυγούστου 2006, Αθήνα 2007, σ. 143-157.
211. Κώστας Μπουρναζάκης, «Ποιήματα αφιερωμένα στον Άγγελο Σικελιανό. Πρώτη σύναξη», *Νέα Εστία*, τ. 161, τχ. 1799 (Απρ. 2007), σ. 631-656.
212. Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Θεοδόσιος Μουστοξύδης (1893-1971) – Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου (1886-1977). Τιμητική εκδήλωση*, Αθήνα 20 Μαΐου 2005, [κείμενα: Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, Άννα Ψιλιανού-Φασουλιώτη, Αθανασία Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη, Ναταλία Ν. Κατηφόρη, Νίκος Κ. Κατηφόρης], Αθήνα 2007, 136 σ.
213. Εταιρεία Λογοτεχνών Ν. Δ. Ελλάδας – Σύλλογος Λευκαδίων Πάτρας, «Γεράσιμος Γρηγόρης (100 χρόνια από τη γέννησή του), Πάτρα 30 Απριλίου 2007. Ομιλητής: Λάμπρος Σ. Βρεττός», *Νήρικος*, τχ. 70 (Πάτρα, Απρ.-Ιούν. 2007), ένθετο, 23 σ.
214. Παρασκευή Κοφιδά-Βρεττού, *Λαϊκός σουρεαλισμός. Κώστας Ντε Βαλαμόντε ο αντιήρωας μιας παρα-λογικής αφήγησης. Προλογίζουν Νάνος Βαλαωρίτης – Μ. Γ. Μερακλής*, Αθήνα, εκδ. Fagotto, 2007, 8ο μικρό, τετράγωνο, 184 σ.+16 πίν.
215. Αλέξανδρος Σιδεράς, *Παρασκευή Σιδερά-Λύτρα. «Ο Γερμανός βυζαντινολόγος και νεοελληνιστής Adolf Ellissen (1815-1872). Με-*

- ταφραστής των Ζαμπελίων Ιωάννου και Σπυρίδωνος», *Προκυμαία*, τχ. 1 (Λευκάδα, Ιαν.-Μάρτ. 2008), σ. 56-75.
216. Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Άννα Σικελιανού 1900-1906. Τιμητική εκδήλωση*, Αθήνα 30 Μαΐου 2007, [κείμενα: Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, Άγγελος Δεληβοριάς, Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα, Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, Κική Ν. Ακριτίδη, Κώστας Σταματέλος, Ρίτσα Φράγκου-Κικίλια, Παρασκευή Κοφιδά-Βρεττού], Αθήνα 2008, 95 σ.
217. Αλέξης Ζήρας, «Ένας ποιητής του αρχέγονου. Ο διηγηματογράφος Γεράσιμος Γρηγόρης», *Προκυμαία* 3 (Λευκάδα, Ιουλ.-Σεπτ. 2008), σ. 10-13.
218. Παρασκευή Κοφιδά-Βρεττού, «Αρχείο Αναστασίου Σκιαδαρέση: από τη διαχρονία του κλασικού στη συγχρονία του ευρωπαϊκού πνεύματος. Τα σημαινόμενα της επτανησιακής λογιουσύνης», *Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Μελετών, Πηγές Επτανησιακής Φιλολογίας (1500-1940). Πρακτικά Συνεδρίου (Κεφαλονιά 28-30 Οκτωβρίου 2006). Στη μνήμη Γιώργου Γερ. Αλισανδράτου*, επιστημονική επιμέλεια Γεώργιος Ν. Μοσχόπουλος, Αργοστόλι 2008, σ. 675-686.
219. Ξένια Σταθάτου, «Το λαογραφικό στοιχείο στο Φωτεινό του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη», *Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Μελετών, Πηγές Επτανησιακής Φιλολογίας (1500-1940). Πρακτικά Συνεδρίου (Κεφαλονιά 28-30 Οκτωβρίου 2006). Στη μνήμη Γιώργου Γερ. Αλισανδράτου*, επιστημονική επιμέλεια Γεώργιος Ν. Μοσχόπουλος, Αργοστόλι 2008, σ. 869-882.
220. Μαρία Μιράσγεζη, «Η κοινωνική ζωή στον Λυρικό Βίο του Άγγελου Σικελιανού σε σχέση με τη λαϊκή παράδοση και τα δημοτικά τραγούδια», *Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Μελετών, Πηγές Επτανησιακής Φιλολογίας (1500-1940). Πρακτικά Συνεδρίου (Κεφαλονιά 28-30 Οκτωβρίου 2006). Στη μνήμη Γιώργου Γερ. Αλισανδράτου*, επιστημονική επιμέλεια Γεώργιος Ν. Μοσχόπουλος, Αργοστόλι 2008, σ. 789-827.
221. Αστέριος Αργυρίου, *Η Μεγάλη Ιδέα στο έργο του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη*, Εταιρεία Ηπειρωτικών Σπουδών, Ιωάννινα 2008, 80, 190 σ.
222. Ναταλία Ν. Κατηφόρη, «Ο τραγικός έρωσ της ποιήτριας Κλεαρέτης Δίπλα: Αναστάσιος Κορδής», *Προκυμαία*, τχ. 4 (Λευκάδα, Οκτ.-Δεκ. 2008), σ. 42-47.
223. Σπύρος Βρεττός, «Δημήτριος Π. Γολέμης: Ένας αγνοημένος επτα-

- νήσιος ποιητής. Κοσμοθεώρηση και φιλοσοφική διάσταση της σκέψης του (Μια πρώτη προσέγγιση στο ποίημα: “Η Δύναμις του νου”)), Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών, *Πρακτικά Η΄ Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Κύθηρα 21-25 Μαΐου 2006*, τ. IV, Α΄, Κύθηρα 2009, σ. 90-101.
224. Νίκος Κ. Κατηφόρης, «Ποιος είναι ο Γεράσιμος (Απάντησις σε έλασσον φιλολογικό ερώτημα)», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 11 (2006-2008), Αθήνα 2009, σ. 123-127. [Ο Γεράσιμος Σουμίλας ήταν πατέρας του Σπύρου, φίλου του Ά. Σικελιανού].
225. Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, «Παρουσίαση του πεζογραφικού έργου του Δημήτρη Μ. Μαμαλούκα», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 11 (2006-2008), Αθήνα 2009, σ. 195-234, [κείμενα: Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, Κώστας Ν. Κατηφόρης, Ελένη Γκίκα, Νίνα Κουτελάκη, Δημήτρης Μ. Μαμαλούκας].
226. Κώστας Δ. Μαμαλούκας, *Υπαινεγμοί, Επιλογή από το έργο του, επιμέλεια έκδοσης Δημήτρης Μ. Μαμαλούκας, επίμετρο Σπύρος Βρεττός*, Αθήνα, Απόπειρα, 2009, 8ο μικρό, 95 σ.
227. Γιάννης Κουμπουρλής, «Οι οφειλές του Σπυρίδωνος Ζαμπελίου στη γαλλική ρομαντική ιστορική σχολή», Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών, *Πρακτικά Η΄ Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Κύθηρα 21-25 Μαΐου 2006*, τ. IV, Α΄, Κύθηρα 2009, σ. 431-456.
228. Γιάννης Παπαθεοδώρου, *Ρομαντικά πεπρωμένα. Ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης ως «εθνικός ποιητής»*, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2009, 8ο μικρό, 439 σ.
229. Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού, «Μια σατιρική “βιογραφία” της Λευκάδας και του Λευκαδίτη», *Φαρφουλάς*, τχ. 12 (Μάρτιος 2010), σ. 16-20.
230. Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού, «Δημήτριος Γολέμης: Στη διατομή της επώνυμης και λαϊκής κουλτούρας. Συμμαχίες και τρόπαια», *Φαρφουλάς*, τχ. 12 (Μάρτιος 2010), σ. 24-33.
231. Νίκος Κ. Κατηφόρης, «Ο πολυτάλαντος Επαμεινώντας Γεωρ. Κοσιδάρης», *Νήρικος*, έτος 20, τχ. 80 (Οκτ.-Δεκ. 2009), σ. 17-19 και έτος 21, τχ. 83 (Ιούλ.-Σεπτ. 2010), σ. 7.
232. Ανδρομάχη Φίλιππα-Χαριτωνίδου, *Ηθογραφίες λευκαδίτικες, επιμέλεια – επιλεγόμενα – λεξιλόγιο Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Δημήτρης Σπ. Τσερές, Βασίλης Φίλιππας*, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2010, 8ο μικρό, 294 σ. [Περιεχόμενα: Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Ανδρομάχη Φίλιππα Χαριτωνίδου (1891-1969). Ο γενέθλιος τόπος και ο λόγος του διδακτισμού και της δημιουργικής

φιλανθρωπίας στο λογοτεχνικό της εργαστήριο. Το γλωσσάρι σε υποσημειώσεις και οι χειρόγραφες διορθώσεις της ΑΦ-Χ. Δημοσιευμένα και ανέκδοτα έργα της ΑΦ-Χ» σ. 123-163. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Το ρέκβιεμ της λευκαδίτικης τσιβιλιάς. Μια απροσδόκητη λογοτεχνική φωνή του Μεσοπολέμου» σ. 165-222. Βασίλης Φίλιππας, «Λευκάδα είναι μόνο η πόλη. Αναπαραστάσεις του τόπου, της ιστορίας, των συμπεριφορών και της ντοπιολαλιάς στις *Ηθογραφίες* της Ανδρομάχης Φίλιππα-Χαριτωνίδου. Πραγματολογικός και λαογραφικός υπομνηματισμός, Λεξιλόγιο» σ. 223-294.

Βιβλιοπαρουσιάσεις: «“Ηθογραφίες λευκαδίτικες” μια άγνωστη πτυχή του λευκαδίτικου πολιτισμού. [Συνέντευξη στη Βιβιάννα Βαρδή των Τριαντάφυλλου Ε. Σκλαβενίτη, Δημήτρη Σπ. Τσερέ, Βασίλη Φίλιππα]», εφημ. *Λευκαδίτικος Λόγος*, φ. 1041 (Λευκάδα 20 Αυγούστου 2010). Δημήτρης Σπ. Τσερές, Βασίλης Φίλιππας, Χαρίτων Χαριτωνίδης, «Παρουσίαση του βιβλίου της Ανδρομάχης Φίλιππα-Χαριτωνίδου, *Ηθογραφίες λευκαδίτικες*, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2010, 296 σ.», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά ΙΕ΄ Συμποσίου, Δρόμοι και παράδρομοι της τοπικής ιστορίας*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 18-20 Αυγούστου 2010, Αθήνα 2011, σ. 255-272.

233. Ευάγγελος Τζάνος, «Η διηγηματογραφία του Γεράσιμου Γρηγόρη», περ. *Απόπλους*, έτος 21, τχ. 48 (Σάμος, Άνοιξη-Καλοκαίρι 2010), σ. 422-438.
234. Φίλιππος Π. Λάζαρης, *Μια φορά κι έναν καιρό... Πεζά, ποιήματα, τοπωνύμια Λαζαράτων*, επιμέλεια – προλεγόμενα Δημήτρης Σπ. Τσερές, λεξιλόγιο Βασίλης Φίλιππας, Δήμος Σφακιωτών, Λευκάδα 2010, 294 σ.
- Βιβλιοπαρουσίαση: Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης – Δημήτρης Σπ. Τσερές, *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 12 (2009-2011), Αθήνα 2013, σ. 615-634.
235. Νίκος Κ. Κατηφόρης, «Αρχές του 20ού αι. “λευκαδίτικος” θίασος περιοδεύει στις Η.Π.Α. με Σοφοκλέους “Ηλέκτρα”», *Νήρικος*, τχ. 83 (Πάτρα, Ιουλ.-Σεπτ. 2010), σ. 4-7, τχ. 84 (Οκτ.-Δεκ. 2010), σ. 20.
236. Μάκης Μελάς, «Η διαθήκη του καπετάν Μόσχου Βαλαωρίτη. Νέα στοιχεία για την ιστορική οικογένεια Βαλαωρίτη...», *Νήρικος*, χρόνος 21ος, τχ. 84 (Πάτρα, Οκτ.-Δεκ. 2010), σ. 23-30.
237. Ανδρέας Λάζαρης (Καρούσος), *Ο ξεσηκωμός των αμπελουργών της Λευκάδας του 1935. Κείμενα – Μαρτυρίες – Ποιήματα*, Λευκάδα, Δήμος Σφακιωτών – Λαογραφικό Μουσείο, 2010, 8ο, 72 σ.
238. Εύα Πάλμερ-Σικελιανού, *Ιερός Πανικός. Αυτοβιογραφία, εισαγωγή, μετάφραση, σημειώσεις John P. Anton*, επιμέλεια Θανάσης Α. Βασιλείου, έκδοση αναθεωρημένη και συμπληρωμένη, Αθήνα, Μίλητος, 2010 (¹1992), 8ο, 457 σ.

239. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Ο Νικόλαος Ι. Σταματέλος (1861-1889) και η Ανδρομάχη Φίλιππα Χαριτωνίδου (1891-1969). Από την αστική λαογραφία στη μεσοπολεμική λογοτεχνική αναπαράσταση των κοινωνικών ανακατατάξεων», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά ΙΕ΄ Συμποσίου, Δρόμοι και παράδρομοι της τοπικής ιστορίας*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 18-20 Αυγούστου 2010, Αθήνα 2011, σ. 221-254.
240. Παρασκευή Κοφιδά-Βρεττού, «Φυσιognωμική και ανθρωπολογία του Λευκαδίτη. Η οπτική της σάτιρας και της ευθυμογραφίας. Από τον Τασάκη Σκιαδαρέση (1877-1941) στον Σπύρο Φίλιππα-Πανάγο (1906-1973) και τον Τάκη Μαμαλούκα (1904-1996)», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά ΙΕ΄ Συμποσίου, Δρόμοι και παράδρομοι της τοπικής ιστορίας*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 18-20 Αυγούστου 2010, Αθήνα 2011, σ. 273-316.
241. Νίκος Κ. Κατηφόρης, «Η τελευταία προσλαλιά της Άννας Σικελιανού (και μικρό χρονικό των διαδρομών της στη Λευκάδα), εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 171 (Αύγ.-Σεπτ. 2011).
242. Νίκος Κ. Κατηφόρης, «Επικίνδυνος ή ακέραιος και συνειδητός άνθρωπος; Και τα δυο...», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 172, (Αθήνα, Οκτ.-Νοέμ. 2011). [Για τον Νίκο Γ. Κατηφόρη].
243. Κωνσταντίνος Σάντας, *Αριστοτέλης Βαλαωρίτης*, εισαγωγή – επιμέλεια Παρασκευή Κοφιδά-Βρεττού, μετάφραση Μαρίνα Τουλγαρίδου, Αθήνα, Fagotto books, 2011, 8ο, 244 σ.
244. Νίκος Κ. Κατηφόρης, «Ο Μελής Νικολαΐδης για την Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 170 (Αθήνα, Ιούν.-Ιούλ. 2011).
245. Γιάννης Κουμπουρλής, *Οι ιστοριογραφικές οφειλές των Σπ. Ζαμπέλιου και Κ. Παπαρηγοπούλου: Η συμβολή Ελλήνων και ξένων λογίων στη διαμόρφωση του τρίσημου σχήματος του ελληνικού ιστορισμού (1782-1846)*, Αθήνα, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, 2012, 597 σ.
246. *Εκδήλωση μνήμης για τον Βούλη Βρεττό. Δέκα χρόνια από το θάνατό του*. [Λευκάδα, Ρεγάντος, 24 Οκτωβρίου 2011], [κείμενα: Χαρά Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, Βασίλης Προδρομίτης, Σπύρος Ν. Θάνος, Θανάσης Καλαφάτης], Πάτρα 2012, 8ο μικρό, 40 σ.
247. Γ. Π. Σαββίδης, *Σημειώσεις στον Λυρικό Βίο του Άγγελου Σικελιανού*, φιλολογική επιμέλεια Ναταλία Δεληγιαννάκη, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 2012, 8ο μικρό, 307 σ.
248. Παρασκευή Κοφιδά-Βρεττού, «Λαϊκός σουρεαλισμός: ετερόδοξες

- γραφές και αφηγήσεις. Μια στέγη για τη λαϊκή ανατρεπτική αστεγία», Ακαδημία Αθηνών / Κέντρο Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας, *Λαϊκός πολιτισμός και έντεχνος λόγος (ποίηση – πεζογραφία – θέατρο). Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου (Αθήνα, 8-12 Δεκεμβρίου 2010)*, τ. Α', Αθήνα 2013, σ. 763-778.
249. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Χριστόφορος Δ. Σκλαβενίτης, *Ταξίδι με τα όνειρα* [ποίηματα], εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα 2013, 8ο, 56 σ.», εφημ. *Λευκαδίτικος Λόγος* 1184 (Λευκάδα 7.6.2013) [= εφημ. *Χανιώτικα Νέα* (Χανιά 14.6.2013)].
250. Κώστας Τσιαμπάος, «Το Δελφικό Κέντρο του Άγγελου Σικελιανού. Μια ουτοπική κοινότητα», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 12 (2009-2011), Αθήνα 2013, σ. 255-294.
251. Ευθαλία Παπαδάκη, «*Δική σας για την αγάπη της Ελλάδας. Η “φιλελληνική” δραστηριότητα της Εύας Πάλμερ-Σικελιανού κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο*», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 12 (2009-2011), Αθήνα 2013, σ. 295-327.
252. Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, «*Δύο κείμενα του 1984 του Τάσου Κατσή (1903-1987) με τις αναμνήσεις των φαράδων για τον Άγγελο και την Εύα Σικελιανού στο νησάκι του Αϊ Νικόλα (1902-1910)*», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 12 (2009-2011), Αθήνα 2013, σ. 401-426.
253. Μάρθα Σουμίλα-Σαμπατάκη – Αγησίλαος Σουμίλας – Νίκος Κ. Κατηφόρης, «*Του Σικελιανού εννιά ανέκδοτες επιστολές στο φίλο του Σπύρο Γεράσιμου Σουμίλα*», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 12 (2009-2011), Αθήνα 2013, σ. 427-443.
254. Άγγελος Σικελιανός, *Συνεντεύξεις και συνομιλίες*, φιλολογική επιμέλεια Κώστας Μπουρναζάκης, Ηράκλειο, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, 2013, 8ο, 183 σ.
255. Σωτήρης Κουτμάνης, «*Ο ιπότης και το μυρμήγκι. Έντυπη συλλογή προς τιμήν του Ανώτερου Προνοητή Λευκάδας Marc' Antonio Trevisan (1750)*», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 12 (2009-2011), Αθήνα 2013, σ. 113-126. [Περιέχονται και κείμενα του Σπυρίδωνα και του πατέρα του Αμβρόσιου Χαλκιόπουλου, του Φραγκίσκου Ψωμά και του Αλέξανδρου Άγγελου Χαλκιόπουλου].
256. Αναστάσιος Π. Σκιαδαρέσης, *Ιαπωνική ποίηση*. Με 52 σχέδια της Τίνας Καραγεώργη, εισαγωγή – επιμέλεια – βιογραφικά σημειώματα Δρ. Παρασκευή Κοφιδά-Βρεττού, Δρ. Άννα Κοφιδά, Αθήνα 2013, 8ο, 127 σ.
257. Σπύρος Α. Βρεττός, «*Προς τις πηγές της ποίησης. Επώνυμη λαϊκή*

- και λόγια ποίηση: Λευκάδα και απέναντι Ακαρνανία – Ήπειρος. Μια πρώτη συγκριτική μελέτη», *Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου Λαϊκός πολιτισμός και έντεχνος λόγος (ποίηση – πεζογραφία – θέατρο)*, τ. Α', Κέντρο Ερεύνης της Λαογραφίας Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 2013, σ. 197-217.
258. Νίκος Κ. Κατηφόρης, «Διάλεξη της Κλεαρέτης Δίπλα-Μαλάμου: Ο αρματολός και ποιητής», εφημ. *Ηχώ της Λευκάδας*, φ. 181 (Αθήνα, Ιαν.-Μάρτ. 2014), φ. 182 (Αθήνα, Απρ.-Ιούν. 2014).
259. Θάλεια Ιερωνυμάκη, «Η καθαρεύουσα στην ποίηση των Επτανήσιων (19ος αιώνας): Ειδολογία και ιδεολογία», *Εταιρεία Παξινών Μελετών, Πρακτικά Θ' Πανιονίου Συνεδρίου, Παξοί 26-30 Μαΐου 2010*, τ. Β', Παξοί 2014, σ. 403-419.
260. Αικατερίνη Διακουμοπούλου-Ζαραμπούκα, «Διονύσιος Δεβάρης: η θεατρική του δράση και η συμβολή του στην αναβίωση του αρχαίου δράματος στις αρχές του 20ού αι.», *Πρακτικά Δ' Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου, Το αρχαίο ελληνικό θέατρο και η πρόσληψή του*, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα 2015, σ. 327-337.
261. Γιώργος Δ. Κοντογιώργης, «Το ζήτημα της “ελληνικής συνέχειας” και ο λευκάδιος πνευματικός κόσμος. Η περίπτωση ιδίως του Σπυριδώνος Ζαμπέλιου», *Πρακτικά Ι' Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Κέρκυρα 30.4 – 4.5.2014*, τ. Ι, *Ιστορία [= Κερκυραϊκά Χρονικά 8 (2015)*, σ. 431-448].
262. «Λογοτεχνία – Μετάφραση. Σωτήρης Χαλικιάς», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Πρακτικά ΙΓ', ΙΖ', ΙΗ' Συμποσίων, Σύγχρονοι Λευκάδιοι δημιουργοί*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Καλοκαίρι 2011, 2012, 2013, Αθήνα 2015, σ. 195-235, [κείμενα: Θανάσης Καλαφάτης, Ηλίας Νικολακόπουλος, Έλενα Αβραμίδα και Σωτήρης Χαλικιάς].
263. Γιάννης Παπαθεοδώρου, «Επτανησιακή Σχολή: Η πορεία προς την ενσωμάτωση στο “εθνικό” κέντρο», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Πρακτικά ΙΘ' Συμποσίου Πολιτισμικές εκφράσεις της επτανησιακής ταυτότητας, 17ος-20ός αιώνας. Αφιέρωμα στα 150 χρόνια από την Ένωση, 1864-2014*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα, 8-9 Αυγούστου 2014, Αθήνα 2015, σ. 123-137.
264. Μιχαήλ Πασχάλης, «Η κατασκευή της ποιητικής ταυτότητας των Ιόνιων νησιών», *Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Πρακτικά ΙΘ' Συμποσίου Πολιτισμικές εκφράσεις της επτανησιακής ταυτότητας, 17ος-20ός αιώνας. Αφιέρωμα στα 150 χρόνια από την Ένωση*,

- 1864-2014, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα, 8-9 Αυγούστου 2014, Αθήνα 2015, σ. 139-151.
265. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Η ανάδυση της επτανησιακής ιστορικής ταυτότητας και των νησιωτικών ιστορικών προσωπικοτήτων», Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, *Πρακτικά 10^ο Συμποσίου Πολιτισμικές εκφράσεις της επτανησιακής ταυτότητας 17ος-20ός αιώνας, Αφιέρωμα στα 150 χρόνια από την Ένωση, 1864-2014*, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 8-9 Αυγούστου, Αθήνα 2015, σ. 153-164.
266. Γιάννης Ξούριας, «Το ευρωπαϊκό παράδειγμα στην αναζήτηση της υψηλής ποίησης την περίοδο του ώριμου νεοελληνικού Διαφωτισμού», *Πρακτικά Συμποσίου Ελληνικότητα και εθνικός χαρακτήρας*, τ. Α', Αθήνα 2016, σ. 231-244.
267. Λάμπρος Βαρελάς, «Διευκρινήσεις και ευρήματα για τα πεζογραφήματα του Σπυρίδωνα Ζαμπέλιου», *Πρακτικά 1^ο Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Κέρκυρα 30.4 – 4.5.2014*, τ. III, *Λογοτεχνία* [= *Κερκυραϊκά Χρονικά 10* (2017)], σ. 517-527].
268. Μαρία Ν. Ψάχου, «Σύγχρονη ελληνική ποίηση στα Επτάνησα. Μια προσέγγιση στην ποίηση που ξεκινά κατά τις δεκαετίες '70 και '80», *Πρακτικά 1^ο Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Κέρκυρα 30.4 – 4.5.2014*, τ. III, *Λογοτεχνία* [= *Κερκυραϊκά Χρονικά 10* (2017)], σ. 701-712].
269. Γιαννούλα Δημητρίου, «Μαθητικές θεατρικές παραστάσεις κατά την εποχή της Βρετανικής Προστασίας στα Ιόνια Νησιά», *Πρακτικά 1^ο Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Κέρκυρα 30.4 – 4.5.2014*, τ. IV, *Φιλοσοφία – Αρχαιολογία – Αρχαιογνωσία – Αρχιτεκτονική – Θέατρο* [= *Κερκυραϊκά Χρονικά 11* (2017)], σ. 699-708].
270. Δημήτρης Σπ. Τσερές, «Σικελιανικά. 1. Η ιστορία μιας φωτογραφίας. 2. Υπάρχει και ο ποιητής... (Σικελιανού εγκώμιο οφειλόμενο)», *Επετηρίς Λευκαδικών Μελετών 13* (2012-2016), Αθήνα 2017, σ. 211-224.
271. Αρχιμανδρίτης Ιωαννίκιος Γ. Ζαμπέλης, «Η τριλογία της Κωνσταντίνας Βρεττού-Γεωργακάκη: Παραδίδοντας την απλότητα, τη γνησιότητα, το ήθος της άλλης Λευκάδας», *Επετηρίς Λευκαδικών Μελετών 13* (2012-2016), Αθήνα 2017, σ. 271-276. [Τα βιβλία της Κωνσταντίνας Γεωργακάκη: *Σόρα Κάτε* (2007), *Στον αστερισμό των Πλειάδων* (2010), *Αγιομαυρίτικες ιστορίες* (2012)].
272. *Παράθυρο στη Λευκάδα. Διηγήματα*, Κωνσταντίνα Βρεττού-Γεωργακάκη, Μιχάλης Μακρόπουλος, Δημήτρης Ε. Σολδάτος, Ηλίας Τσά-

- καλος, Γιώργος Φερεντίνος, Κώστας Φωτεινός, Ζωή Χαλκιοπούλου, Λευκάδα, Βιβλιοπωλείο Τσιρίμπαση, 2017, 8ο μικρό, 213 σ.
273. Γιαννούλα Δημητρίου, *Εταιρείες ανάγνωσης. Το παράδειγμα της Αναγνωστικής Εταιρείας Κέρκυρας*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Κέρκυρα 2018. [Στις σ. 264-267: «Ο κόσμος της ανάγνωσης (1815-1864). Λευκάδα».]
274. Γιάννης Ξούριας, *Ανεβαίνοντας τον Ελικώνα. Για την ποίηση του Γένους την εποχή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού*, Gutenberg, Αθήνα 2018, 8ο μικρό, 431 σ. [Προσεγγίσεις και στο έργο του Ιωάννη Ζαμπελίου].
275. Παρασκευή Κοφιδά-Βρεττού, «Κώστας Μ. Γράψας (1880-1948) και Δημήτριος Γολέμης (1874-1941): Δύο Λευκάδιοι ποιητές στην υπηρεσία της Βουλής των Ελλήνων. Η “ανατομία” της πνευματικής τους φύσης», *Λευκαδίτες στην υπηρεσία της Βουλής των Ελλήνων, Πρακτικά Ημερίδας, Αθήνα 8 Μαΐου 2017*, Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων – Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2018, τυπώνεται.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ
ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Οι παραπομπές σε αυτό το ευρετήριο γίνονται στον αύξοντα αριθμό της εγγραφής και όχι στον αριθμό της σελίδας.

- Αβραμίδη Έλενα 262
Άγιος Πέτρος, χωριό 11
Αθανασίου Δημήτριος 56
Αθήνα 155
Αθηνιώτης Γιάννης 130, 167
Αϊ Νικόλας, νησί 252
Ακαρνανία 16, 27, 257
Ακριτίδη Κική Ν. 216
Αλιβιζάτος Νίκος 19
Αλισανδράτος Γιώργος Γ. 140, 158, 159, 218, 219, 220
Ανδρειωμένος Γιώργος 152, 210
Άνθης Στέφανος 167
Αραβανής Ανδρέας 29
Αργυρίου Αλέξανδρος 141, 166, 178
Αργυρίου Αστέριος 221
Ασδραχάς Σπύρος Ι. 15, 20, 25, 30, 32, 33, 53, 84
Αυδή-Καλκάνη Ίρις 34
- Βαϊάνος Μ. 67
Βαλαμόντε Κώστας ντε 214
Βαλαωρίτη, οικογένεια 161, 236
Βαλαωρίτη-Καραπαναγιώτη Ελένη 167
Βαλαωρίτης Αριστοτέλης 3, 6, 10, 13, 32, 57, 58, 59, 60, 62, 64, 65, 74, 75, 80, 87, 96, 97, 98, 104, 105, 106, 107, 108, 115, 123, 140, 147, 165, 191, 197, 204, 219, 221, 228, 243· βλ. και Valaoritis
Βαλαωρίτης Αριστοτέλης Ι., εγγονός 65
Βαλαωρίτης Ιωάννης Α. 3
Βαλαωρίτης Μόσχος 236
Βαλαωρίτης Νάνος 32, 53, 160, 163, 174, 175, 188, 214
Βανδώρος Φίλιππος 132
- Βάρδα Χριστίνα 161
Βαρδή Βιβιάννα 232
Βαρελάς Λάμπρος 198, 267
Βασιλείου Θανάσης Α. 238
Βενετία 89
Βεργίνης Ηλίας 6
Βεργίνης Ξενοφώντας 53
Βεροιώτης Ευστάθιος 26, 128
Βερούκιος Ξενοφών Ε. 208
Βλαντής Ανδρέας 57, 58
Βλαντής Σπυρίδων Α. 6, 31
Βλασσόπουλος Βαγγέλης 178
Βλάχος Νίκος 167
Βογιατζόγλου Αθηνά 175, 181, 195
Βουκελάτος Γιάννης Π. 7, 36, 52, 116, 125, 128, 138, 153, 167, 208
Βούλτζος Κ. 59
Βουρνάς Τάσος 166
Βρεττάκος Νικηφόρος 144
Βρεττός Θρασύβουλος (Βούλης) 51, 130, 179, 246
Βρεττός Λάμπρος Σ. 150, 213
Βρεττός Σπύρος Α. 9, 24, 53, 126, 180, 223, 226, 257
Βρεττού-Γεωργακάκη Κωνσταντίνα 271, 272
- Γ. Α. 58
Γαζής Αναστάσιος 160
Γαζής Ηλίας Σπ. 43
Γάλλοι 108
Γερμανός 184, 215
Γεωργακάκη Κ.: βλ. Βρεττού
Γεωργακόπουλος Γεώργιος Γ. 67
Γεωργαντά Αθηνά 123
Γεώργιος Α' 65

- Γεωργουσόπουλος Κώστας 200
 Γιαννοπούλου-Παπαδάτου Χαρά 52
 Γιαταγάνας Ξ. 97
 Γιατρομανωλάκης Γιώργης 160
 Γιοφύλλης Φ. 67
 Γίικα Ελένη 225
 Γκρέκου Αγορή 175
 Γληγγόρης Γεράσιμος Γ. 177
 Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη Αθανασία 212
 Γολέμης Δημήτρης Π. 66, 67, 73, 79, 131, 145, 193, 207, 223, 230, 275
 Γουναρίδης Πάρης 19
 Γουριώτης Ηλίας 6
 Γράφα Ελένη 53
 Γράφας Κώστας Μ. 67, 275
 Γρηγόρης Βαγγέλης Γ. 177
 Γρηγόρης Γεράσιμος Δ. 6, 32, 51, 67, 83, 90, 94, 96, 102, 108, 110, 111, 116, 117, 121, 122, 125, 132, 133, 142, 149, 150, 157, 167, 187, 217, 233
- Δάλλας Γιάννης 175
 Δάλλας Σπυρ. 67
 Δανιήλ Ανθούλα 32
 Δασκαλόπουλος Ν. Δ. 67
 Δεβάρης Διονύσιος 6, 260
 Δεληβοριάς Άγγελος 216
 Δεληγιαννάκη Ναταλία 247
 Δέλτας Δημήτριος 67
 Δελφοί 172
 Δημαράς Κ. Θ. 19, 107
 Δήμας Δήμος Δημ. (= Δ. Μαλακάσης) 131
 Δημητρακόπουλος Φώτης Α. 154
 Δημητρίου Γιαννούλα 269, 273
 Διακουμοπούλου-Ζαραμπούκα Αικατερίνη 260
 Δίπλα-Μαλάμου Κλεαρέτη 6, 155, 167, 186, 190, 191, 205, 212, 222, 244, 258
 Δόλια Κυριακή 102
 Δούης Ανδρέας Ι. 103
 Δραγούμης Μάρκος Φ. 160, 197
 Δρακονταειδής Γεράσιμος 11
 Δροσίνης Γεώργιος 3
- Ελικώνας 274
- Ελλάδα, Έλληνες 28, 35, 204, 213, 245, 251, 275
 Ελύτης Οδυσσεάς 199
 Επτάνησα, Επτανήσιοι 28, 204, 259, 268· βλ. και Ιόνια Νησιά
- Ζαβέρδα· βλ. Πάλαιρος
 Ζακυθνήος Διονύσιος Α. 95
 Ζάκυνθος 23, 52, 60, 208
 Ζάμπας Κ. Θ. 67
 Ζαμπέλης Γεράσιμος π. 53
 Ζαμπέλης Ιωαννίκιος Γ. π. 271
 Ζαμπέλιος Ιωάννης Ζ. 6, 26, 55, 56, 61, 68, 77, 78, 85, 120, 127, 137, 153, 184, 199, 215, 274
 Ζαμπέλιος Σπυρίδων Ι. 6, 69, 84, 95, 127, 136, 143, 144, 154, 158, 159, 165, 173, 198, 199, 201, 215, 227, 245, 261, 267· βλ. και Zambélios
 Ζήρας Αλέξης 217
 Ζώτος Δ. Α. 67
- Ηπειρος 257
- Θάνος Σπύρος Ν. 246
 Θεμελή-Κατηφόρη Δέσποινα 20, 32
 Θεμελής Θόδωρος 6
 Θεοχαρίδης Σ. Ζ. 67
 Θρακιώτης Κώστας 67
- Ιακωβίδη-Πατρικίου Λιλή 67
 Ιερωνυμάκη Θάλεια 259
 Ιθάκη 208
 Ιόνια Νησιά 52, 75, 269· βλ. και Επτάνησα
- Καββαδίας Ιωάννης Σ. 58
 Καΐμης Ιούλιος 67
 Καιροφύλας Κώστας 65
 Κακλαμάνης Απόστολος 53
 Κακλαμάνης Θωμάς Θ. 46
 Κακναβάτος Έκτωρ 160
 Καλαμίτσι, χωριό 74
 Κάλαμος, νησί 27
 Καλαφάτης Θανάσης 24, 52, 167, 246, 262
 Καλικάνη Ειρήνη Α. 51

- Καλκάνης Άγγελος Φ. 57, 59
 Καλκάνης Κωνσταντίνος Π. 34
 Καλλοναίος Μιχ. 67
 Καλογερόπουλος Διονύσιος Π. 66, 67
 Καμαρέτα-Πίσση Αικατερίνη 24
 Καμπούρογλους Δημήτριος Γρ. 61
 Καραβίας Τηλέμαχος 208
 Καραγεώργη Τίνα 256
 Καραθανάσης Αθανάσιος Ε. 136
 Καραντώνης Ανδρέας 51
 Καρθαίος 67
 Καρούσος Τζαβαλάς 32
 Καρούσος· βλ. Λάζαρης
 Καρύκης Δημοσθένης 58
 Καστός, νησί 27
 Κατηφόρη Ναταλία Ν. 162, 178, 186, 190, 191, 205, 212, 222
 Κατηφόρη Ράνια Ν. 178
 Κατηφόρης Γιώργος Ν. 178
 Κατηφόρης Κώστας Ν. 24, 225
 Κατηφόρης Νίκος Γ. 67, 166, 167, 178, 185
 Κατηφόρης Νίκος Κ. 6, 24, 29, 73, 101, 141, 157, 162, 167, 177, 185, 192, 212, 224, 231, 235, 241, 242, 244, 253, 258
 Κατσής Τάσος 252
 Κατωπόδης Γ. Απ. 77, 78
 Κάφφερ Σ. Δ. 59
 Καψωμένος Ερατοσθένης 175
 Κεντρωτής Γιώργος 208
 Κέρκυρα 52, 208
 Κεφαλονιά 52, 208
 Κιουχτσόγλου Γιάννης 64, 65
 Κιτσίκη Μπεάτα 186
 Κλαδάς Θ. Γ. 55
 Κόγκας Αποστόλης 6
 Κονιδάρης Δημήτριος 208
 Κονιδάρης Επαμεινώνδας Γ. 100, 103, 231
 Κοντογιώργης Γιώργος Δ. 53, 261
 Κοντομίχης Πανταζής 29, 35, 36, 45, 47, 51, 74, 80, 81, 86, 112, 124, 167, 183
 Κοντομίχης Τάσος 44
 Κορδής Αναστάσιος 222
 Κουμπουρλής Γιάννης 201, 227, 245
 Κουνιάκης Δημοσθένης Α. 1, 32, 91
 Κουνιάκης Παναγιώτης Θ. 4, 5, 62
 Κούσουλας Ζ. Ι. 67
 Κουτελάκη Νίνα 225
 Κουτμάνης Σωτήρης 255
 Κοψιδά Άννα 24, 256
 Κοψιδά-Βρεττού Παρασκευή 24, 53, 126, 156, 168, 180, 193, 214, 216, 218, 229, 230, 240, 243, 248, 256, 275
 Κρεκούκιος Δημήτριος Α. 39
 Κύθηρα 180, 208
 Κωνσταντινίδης Λεων. 67
 Κωνσταντουλάκη-Χάντζου Ιωάννα 160
 Λαζαράτα, χωριό 234
 Λάζαρη Μαύρα 29
 Λάζαρης (Καρούσος) Ανδρέας 237
 Λάζαρης Φίλιππος Π. 119, 234
 Λάζαρης Χριστόφορος Γ. 40, 51, 92, 180
 Λαΐδης Ν. 67
 Λαμπράκη-Πλάκα Μαρίνα 216
 Λαπαθιώτης Ν. 67
 Λάππα-Οικονόμου Ελένη 32
 Λεβάντας Χρήστος 67
 Λιβαδάς Παντελής 67
 Λιβιτσάνου-Υδραίου Βάσια 155
 Λογοθέτης Ηλίας 53
 Λουκάτος Δημήτριος 105
 Λυκούργου-Μιχαήλ Νίκη 13, 106
 Μαγουλάς Γεώργιος Γ. 41
 Μακρόπουλος Μιχάλης 272
 Μαλακάση-Παλληγογιάννη Λίνα 156
 Μαλακάσης Δήμος 51, 131· βλ. και Δήμας
 Μαλακάσης Μ. 67
 Μαμαλούκας Δημήτρης Μ. 225, 226
 Μαμαλούκας Κώστας Δ. 226
 Μαμαλούκας Λάκης Τ. 51, 129, 145, 167, 182, 193
 Μαμαλούκας Τάκης Α. 6, 73, 70, 240
 Μανούσος Μιχ. 67
 Μαραγγός Γ. Χ. 36
 Μαράκης Νίκος 67
 Μαργέλης Απόστολος 11, 166
 Μαρίνος Ιωάννης Ν. 115, 123, 200
 Μαστροδημήτρης Π. Δ. 144
 Ματαφιάς Παν. 167· βλ. και Σκάρος

- Μαχαιράς Κωνσταντίνος Γ. 31
 Μεγανήσι 42
 Μελάς Θανάσης 193
 Μελάς Μάκης [=Γεράσιμος Π.] 236
 Μερακλής Μ. Γ. 214
 Μεραναίος Κωστής 166
 Μεταξάς Άγγελος 67
 Μηλιώνης Χριστόφορος 197
 Μητσάκης Καριοφίλης (Κάρολος) Χ. 169
 Μιμίκος Κλ. 67
 Μιράσγεζη Μαρία 220
 Μιχαλόπουλος Φάνης 69
 Μονότροπος Θεόδουλος 67
 Μοσχόπουλος Γεώργιος Ν. 208, 218, 219, 220
 Μουστοξύδης Θεοδόσιος 212
 Μουτζάλη Αφέντρα Γ. 27
 Μπαρκαράρη-Γλένη Κατερίνα 52
 Μπαρλάς Τάκης 51, 77
 Μπογδάνος Σπύρος 208
 Μπόρα Σοφία 161
 Μπουμπουλίδης Φαίδων Κ. 120
 Μπουρναζάκης Κώστας 196, 206, 211, 254
 Μυριβήλης Σ. 67
- Νικολαΐδης Μελής 244
 Νικολακόπουλος Ηλίας 262
 Νικόπουλος Γιάννης 110
 Νικόπουλος Νάσος 109
 Νιρβάνας Παύλος 67, 152
 Ντε Βενέτι Δ. 67
 Ντουνιά Χριστίνα 178
 Νυδρί, χωριό 160
- Ξαφολίδης Κ. Ι. 67
 Ξερόπουλος Γρηγόριος 152
 Ξούριας Γιάννης 266, 274
- Οικονόμος Έκτωρ 67
 Οικονόμου Γ. Κ. 67
 Ούπι Ναζιμάς 67
 Παγουλάτος Ανδρέας 160
 Παλαιολόγος Κωνσταντίνος 184
 Παλαιολόγος Μιχαήλ 198
 Πάλαιρος (Ζαβέρδα) Ακαρνανίας 16
- Παλαμάς Κωστής 152
 Πάλμερ-Σικελιανού Εύα 148, 238, 251, 252
 Πάλμος Κώστας 42
 Παναγιωτόπουλος Σ. 67
 Παναγούλης Στάθης 53
 Παξοί 48, 208
 Παπαγαλάνη Λίντα 24
 Παπαγεωργίου Θεόδωρος, ιερέας 67
 Παπαδάκη Ευθαλία 175, 251
 Παπαδάτου-Γιαννοπούλου Χαρά 51, 179, 246
 Παπαθεοδώρου Γιάννης 228, 263
 Παπακώστας Κ. 67
 Παπαντωνίου Χ. 67
 Παπαρηγόπουλος Κωνσταντίνος 245
 Πασχάλης Μιχαήλ 264
 Πατριαρχέας Βασίλ. Δ. 64, 75
 Πειραιάς 51, 194
 Περάνθης Μιχάλης 12, 51
 Περαστικός 67
 Περδικάρης Αργύρης 74
 Περδικάρης Γεράσιμος 146
 Περδικάρης Δημήτριος (Λιόντος) 63
 Πεσμαζόγλου Στέφανος 19
 Πετρίδης Γ. Δ. 67
 Πετροκόκκινος Δ. Π. 67
 Πιομπίνος Φοίβος 52, 53
 Πλαγιάννης Δ. Ι. 67
 Πολιτάρχης Γ. Μ. 67
 Πολίτη Ευσταθία 32
 Πολίτης Δ. Θ. 67
 Πολυλάς Ιάκωβος 158
 Πουρνάρας Γ. Ν. 67
 Πρέβεζα 16, 67
 Προδρομίτης Βασίλης 246
 Πρόκος Αντώνης 149
 Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδου Γλυκερία 85
 Πρωτοψάλτης Ε. Γ. 87
 Πυλαρινός Θεοδόσης 168, 187, 203
- Ραΐσης Πέτρος 67
 Ράπτης Νίκος 51
 Ρηγόπουλος Γιάννης 175
 Ρίτσος Γιάννης 117
 Ροντογιάννης Αναστάσιος Δημ. 53

- Ροντογιάννης Γεώργιος Π. 24, 207
 Ροντογιάννης Πάνος Γ. 8, 9, 17, 14, 32, 50, 51, 52, 54, 72, 117, 118, 121, 135, 139, 167
 Ρούσσου Μαρία 29, 53, 176
 Ρούσσου Τένια 147
- Σαββίδης Γιώργος Π. 10, 13, 104, 117, 123, 181, 247
 Σάθας Κωνσταντίνος 104, 243
 Σάντας Ξενοφώντας 126
 Σάντας Στάθης 132, 133
 Σαχίνης Ν. Γ. 67
 Σβορώνος Ιωαννίκιος π. 6
 Σβορώνος Νίκος Γ. 16, 19, 51, 33, 97, 114, 117, 134, 143, 167
 Σβορώνος Στέφανος Γ. 16
 Σβορώνου Ελένη Σ. 67
 Σερεπίσος Κ. 16
 Σέρρας Διονύσης 208
 Σέρρες 94
 Σεφέρης Γιώργος 209, 210
 Σιδερά-Λύτρα Παρασκευή 184, 215
 Σιδεράς Αλέξανδρος 184, 215
 Σιδέρης Γιάννης 68, 77
 Σίδερης Τάσος 166, 193
 Σικελιανοί 118
 Σικελιανός Άγγελος 70, 71, 72, 83, 90, 91, 111, 112, 113, 114, 117, 118, 119, 135, 146, 164, 167, 169, 170, 171, 172, 175, 176, 181, 192, 195, 204, 205, 206, 211, 220, 224, 247, 250, 252, 253, 254
 Σικελιανός Μιχαήλος 85
 Σικελιανού Άννα 175, 216, 241
 Σικελιανού Ελένη 175
 Σικελιανού Εύα· βλ. Πάλμερ-Σικελιανού
 Σικελιανού Πηνελόπη 196
 Σκαλαίος Β. 67
 Σκάρος Άνθης (= Παν. Ματαφιάς) 167
 Σκαρτσής Σωκράτης Α. 208
 Σκιαδαρέσης Αναστάσιος Π. 67, 180, 218, 240, 256
 Σκιαδάς Αριστόξενος 32, 51, 109, 117, 121, 167, 175
 Σκλαβενίτης Δημήτριος Χ. 24, 25, 29, 32, 53, 160, 163, 174, 175, 177, 178, 188, 212, 216, 225
- Σκλαβενίτης Τριαντάφυλλος Ε. 2, 15, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 32, 48, 53, 143, 176, 197, 209, 232, 234, 239, 249, 265
 Σκλαβενίτης Χριστόφορος Δ. 249
 Σκουζέ-Πετρίδη Λίζα 16
 Σκυριανού-Γαλανοπούλου Λούλα 6
 Σολδάτος Δημήτρης Ε. 53, 272
 Σολδάτος Χρίστος 160
 Σολωμός Διονύσιος 151, 158, 164, 165
 Σουμίλας Αγησίλαος 253
 Σουμίλας Γεράσιμος 224
 Σουμίλας Σπύρος Γερ. 224, 253
 Σουμίλα-Σαμπατάκη Μάρθα 253
 Σούνδια Κωνσταντίνα 29
 Σουρή Ευάγγ. 67
 Σοφοκλής 235
 Σπάθης Δημήτρης 199
 Σπαταλάς Γεράσιμος 67
 Σπεράντζας Νίκος 67
 Σταθάτου Ξένια 219
 Σταματέλος Βασίλειος Ι. 209, 210
 Σταματέλος Ιωάννης Ν. 35, 37, 58, 60, 209, 210
 Σταματέλος Κώστας 53, 130, 216
 Σταματέλος Νικόλαος Ι. 128, 152, 209, 210, 239
 Σταμπόγλης-«Λευκάτας» Δημήτριος Σ. 6, 49, 86
 Σταύρακας Βησσαρίων 52
 Σταυρόπουλος Γ. 67
 Στεργέλλης Αριστέιδης 89
 Στεριώτης Τηλέμαχος 88
 Στεφανίτσης Γεώργιος 58
 Στέφος Αναστάσιος Αγγ. 32
 Στρατούλης Κωνσταντίνος 151, 165
 Σφακιώτες, ομάδα χωριών 119
- Τάλαρος Ιωάννης 67
 Ταμπάκη Άννα 127, 137
 Τζαβέλας Θ. Γ. 67
 Τζαμπούρας Θ. 67
 Τζάνος Ευάγγελος 233
 Τζεβελέκη Ελένη Αντ. 51
 Τζεβελέκης Αντώνης Ευστ. 51

- Τζιμοπούλου Μαρκησία 100, 103
 Τζιώτης Γιάννης Μ. 144, 173
 Τζουνάκος Τάκης 67
 Τουλαγρίδου Μαρίνα 243
 Τούμπας Ξενοφών 58
 Τριανταφύλλης Θεοδ. 67
 Τριανταφυλλόπουλος Δημ. Δ. 52
 Τσάκαλος Ηλίας 272
 Τσαντσάνογλου Ελένη 13
 Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη Βιβέτ 24, 31, 32, 53, 113, 117, 135, 148, 164, 167, 170, 171, 172, 175, 216, 252
 Τσεκούρας Δ. 67
 Τσερές Δημήτρης Σπ. 2, 232, 234, 270
 Τσιαμπάος Κώστας 250
 Τσικνάκης Κώστας Γ. 33
 Τσιρίμπασης Νικόλαος Π. 53
 Τσουκαλάδες, χωριό 17
 Τσούτσουρα Μαρία 189
- Φαλτάιτς Κ. 67
 Φατούρος Γεώργιος Ν. 24, 32
 Φατούρος Δημήτριος Π. 18
 Φερεντίνος Γιώργος 272
 Φέτσης Φίλιππος Π. 24
 Φίλανδρος Κ. Ι. 67
 Φίλιππα-Χαριτωνίδου Ανδρομάχη 232, 239
 Φίλιππας Αντώνης Π. 51
 Φίλιππας Βασίλειος Φ. 47, 63, 67, 79, 232, 234
 Φίλιππας Γεώργιος Μ. 167, 182
 Φίλιππας Νικήτας Θ. 94
 Φίλιππας-Πανάγος Σπύρος Π. 67, 93, 167, 240
 Φίλιππα-Χαριτωνίδου Ανδρομάχη 232
- Φλογαίτης Σπύρος 53
 Φούφας Αθ. 67
 Φράγκου-Κικιλία Ρίτσα 175, 204, 216
 Φραγκούλης Β. Ε. 32
 Φραγκούλης Δημήτριος 88
 Φωτεινός Κώστας Θ. 51, 52, 53, 82, 98, 99, 151, 157, 165, 167, 175, 272
- Χαλικιάς Σωτήρης 262
 Χαλικιόπουλος Γιάννης 167
 Χαλικιόπουλος Αλέξανδρος Άγγ. 255
 Χαλικιόπουλος Αμβρόσιος 255
 Χαλικιόπουλος Σπυρίδων 255
 Χαλκιοπούλου Ζωή 272
 Χαντζάρας Ν. Ι. 67
 Χαραμόγλης Αριστοτέλης 32
 Χαριτωνίδης Χαρίτων 232
 Χατζηβασιλείου Βαγγέλης 142, 177
 Χατζηιωσήφ Χρήστος 19
 Χατζημανωλάκης Γιάννης Ε. 51
 Χατζόπουλος Κωνσταντίνος 152
 Χερν Λευκάδιος 92, 124, 180
 Χόρτης Κωνσταντίνος Π. 57
 Χριστοβασίλης Χ. 67
 Χριστοδούλου Γεώργιος Α. 115
 Χριστοφάκης Ιωάννης 67
- Ψάχου Μαρία Ν. 268
 Ψηλορείτη Πετρούλα (Γαλάτεια Καζαντζάκη) 67
 Ψιλιανού-Φασουλιώτη Άννα 212
 Ψωμάς Φραγκίσκος 255

Anton John P. 238
 De Laprade V. 115
 Ellissen Adolf 184, 215
 Koubourlis Ioannis 202
 Levesque Robert 71
 Rotolo Vincenzo 109

Roussel Louis 67
 Tarabout Ybon 38, 108
 Trevisan Marc' Antonio 255
 Valaoritis Ar. 38, 76
 Zambélios Spyridon 202